

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Bakalářská práce

2022

Michal Salíni

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

**Vstup SR do EÚ: Návrat späť k západu alebo využitá
príležitosť?**

Bakalárska práca

Autor práce: Michal Salini

Studijní program: Politologie a mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: Mgr. Kristián Földes

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 02.05.2022

Michal Salíní

Bibliografický záznam

SALÍNI, Michal. *Vstup SR do EÚ: Návrat späť k západu alebo využitá príležitosť?*. Praha, 2022. 75 s. Bakalárska práca (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálnych vied, Institut politologických štúdií, Katedra medzinárodných vzťahů. Vedoucí diplomové práce Mgr. Kristián Földes

Rozsah práce: 118 086 znakov

Abstrakt

Tento rok uplynulo 18 rokov od vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie. K dnešnému dňu je Slovensko dlhoročným členským štátom EÚ, avšak príslušnosť k tomuto zoskupeniu v histórii nebola samozrejmá. Na prelome tisícročí Slovenská republika podstupovala prístupový proces, ktorý so sebou prinášal úspechy, ale aj problémy. Táto bakalárska práca sa zaoberá prístupovým procesom Slovenskej republiky do EÚ v časovom období rokov 1994-2004. Využívajúc teoretické princípy konštruktivismu a post-štrukturalizmu, autor v práci skúma nominalizáciu a predikáciu Európskej únie v slovenskom verejnom diskurze na základe logických prístupov *logic of expected consequences* a *logic of appropriateness*. Zároveň analyzuje, ktorý z týchto logických princípov vo verejnom diskurze prevažoval. Autor pracuje s materiálmi z politickej, ale aj mediálnej sféry z určených časových období. Prvá časť práce sa venuje teoretickému a metodologickému základu potrebnému pre analýzu. V ďalšej časti autor približuje historický kontext. V empirickej časti autor analyzuje priamo zvolené relevantné materiály. Napokon, autor odpovedá na výskumné otázky v záverečnej časti práce.

Abstract

This year, 18 years have passed since the moment Slovakia became a member of the European Union. Currently, Slovakia is a long-time member of the Union, however, this status has not always been self-evident. At the turn of millennia, Slovakia was in the middle of an accession process, which was marked with success, as well as problems. This bachelor thesis focuses on the accession process of Slovakia to the European Union in the years 1994-2004. Using theoretical principles of constructivism and post-structuralism, the author is analysing nominalisation and predicalisation of the European Union in Slovak public discourse based on two logical principles – *logic of expected consequences* and *logic of appropriateness*. Furthermore, this thesis focuses on which of these logical approaches was prevalent in the public discourse. Author works with materials from political and media sphere from a given period. The first part of the thesis focuses on the theoretical and methodological background necessary for the analysis. In the following part, author describes historical context of the period. In the empirical chapter, author analyses chosen relevant materials. In the last part of the thesis, author provides answers to research questions.

Klíčová slova

Slovensko, Európska únia, prístupový proces, konštruktivizmus, identita, diskurzívna analýza, nominalizácia, predikácia

Keywords

Slovakia, European Union, accession process, constructivism, identity, discourse analysis, nominalisation, predicalisation

Title/název práce

Vstup SR do EÚ: Návrat späť k západu alebo využitá príležitosť?

Slovakia's accession to the EU: A return to the west or a seized opportunity?

Poděkování

Na tomto mieste by som sa rád poďakoval môjmu vedúcemu práce, Mgr. Kristiánovi Földesovi, za maximálne ústretový prístup, odborné rady a cenné pripomienky počas písania práce. Ďalej by som sa chcel poďakovať svojej rodine a priateľom za morálnu podporu.

Obsah

Úvod	2
1 Teoretické ukotvenie práce	4
1.1 Súčasný stav poznania.....	4
1.2 Konštruktivizmus	7
1.2.1 Logic of expected consequences	8
1.2.2 Logic of appropriateness	9
1.3 Post-štrukturalizmus.....	11
1.4. Výskumné otázky	13
2 Diskurzívna analýza	15
2.1 Definícia pojmu diskurz	15
2.2 História diskurzívnej analýzy	17
2.3 Diskurz – historický prístup a jeho aplikácia v práci	18
2.3.1 Nominalizácia a predikácia	21
3 Prístupový proces SR do EÚ v slovenskom diskurze	23
3.1 Historický kontext	23
3.2 Analýza politickej sféry.....	28
3.2.1 Analyzované materiály a ich povaha.....	28
3.2.2 Prevažujúci logický prístup v materiáloch	30
3.2.3 Logic of appropriateness	31
3.2.4 Logic of consequences	34
3.3 Analýza mediálnej sféry.....	37
3.3.1 Analyzované materiály a ich povaha.....	37
3.3.2 Prevažujúci logický prístup v materiáloch	41
3.3.3 Logic of appropriateness	42
3.3.4 Logic of consequences	45
Záver	49
Summary	53
Použitá literatúra	57
Zoznam analyzovaných článkov v rámci diskurzívnej analýzy mediálneho priestoru ...	61

Úvod

V čase písania tejto bakalárskej práce si Slovenská republika pripomína 18. výročie vstupu do Európskej únie. Pre generáciu, ktorá v nej vyrastala, do ktorej patrí aj autor tejto práce, a ktorá si na obdobie pred vstupom príliš nespomína, je členstvo v Únii a jeho výhody či iné prínosy samozrejmosťou. Avšak, príslušnosť k tomuto zoskupeniu štátov nie je a nikdy nebola samozrejmosťou a slovenská moderná história je vypovedajúcim príkladom problémov, ktoré musí kandidátska krajina prekonať či vyriešiť.

Slovenská republika bola na Luxemburskom summite v roku 1997 zaradená do tzv. screeningového procesu, ktorý znamenal dočasné prerušenie prístupových rokovaní a vypadnutie zo skupiny kandidátskych krajín, ku ktorým patrili všetci ostatní členovia Vyšehradskej štvorky. Napriek tomu, že vládne programové vyhlásenia opakovane označovali integráciu do európskych a iných „západných“ štruktúr ako vládne priority, do Helsinského summitu v decembri 1999 bola cesta Slovenska do Európskej únie zastavená. Napokon, po zmene vlády po voľbách 1998 a opätovnom začatí plnenia kodanských kritérií, najmä ich politickej časti, boli so Slovenskou republikou obnovené prístupové rokovania, ktoré vyvrcholili v máji 2004 vstupom SR do Európskej únie.

Čo však Európska únia vlastne znamenala? Čím bola v slovenskom prostredí identifikovaná? Je pravdepodobné, že každý jednotlivec si pod týmto pojmom predstavoval niečo iné. Niekomu Európska únia evokovala morálne zásady či kultúrnu identitu, do ktorej chcel patriť a ktorej súčasťou sa chcel stať. Iní aktéri mohli nazerať na členstvo v Európskej únii ako na vykalkulovaný krok, ktorý prinášal Slovensku ekonomické, ale aj iné výhody.

Táto práca sa zameriava práve na tento aspekt európskej integrácie a prístupového procesu. Autor analýzou vybraných prameňov z politickej a mediálnej sféry skúma vnímanie a konštrukciu identity Európskej únie v slovenskom prostredí a verejnom priestore. S použitím teoretických poznatkov a princípov konštruktivizmu a postštrukturalizmu analyzuje vytváranie percepcie Európskej únie na základe dvoch logických prístupov, *logic of appropriateness* a *logic of consequences*. Skúma vytváranie identity tzv. *other*, čiže Európskej únie, ktorá je vymedzovaná voči *self*, teda slovenskej spoločnosti. Autor na začiatku práce formuloval dve výskumné otázky, ktoré sa zaoberajú touto konštrukciou identity Európskej únie. Prvá otázka sa zameriava na prítomnosť spomenutých dvoch logík v slovenskom verejnom diskurze a na to, ktorá z nich je v analyzovaných prameňoch prevažujúca. V druhej otázke autor skúma pomocou princípov nominalizácie a predikácie, ako konkrétne je konštruovaná identita

a percepcia Európskej únie v skúmanom diskurze a čo si pod ňou aktéri slovenskej politickej a mediálnej scény predstavovali.

V práci autor využíva metódu diskurzívnej analýzy, ktorú kombinuje s kvalitatívnou obsahovou analýzou. Analyzuje vybrané časové úseky a relevantné pramene a v závere odpovedá na zadané výskumné otázky.

1 Teoretické ukotvenie práce

1.1 Súčasný stav poznania

Medzi základné kroky prípravy na vypracovanie bakalárskej práce patrí rešerš už existujúcej literatúry na danú tému, či zaoberajúcej sa podobnou problematikou. V prvých rokoch existencie samostatnej Slovenskej republiky neexistovalo veľké množstvo bodov zahranično-politickej agendy, na ktoré by sa slovenská politická aj laická verejnosť zameriavala viac ako na integráciu do európskych štruktúr. Preto fakt, že samotný prístupový proces SR do EÚ popisuje viacero publikácií, nemôže byť prekvapivý.

Prístupový proces ako taký a jeho chronologický priebeh so zahranično-politickým pozadím je možné nájsť v diele *Prístupový proces Slovenska do Európskej únie*, vydanom Ministerstvom zahraničných vecí SR, ktorý bol uverejnený v roku 2002 v žurnále *Medzinárodné vzťahy*¹. Autorkou tejto publikácie je Andrea Matisová, ktorá, opierajúc sa o priebeh summitov na úrovni Európskej únie, popisuje vývoj rokovaní o vstupe SR do EÚ. Dielo poskytuje prehľadnú časovú konštrukciu a poskytuje čitateľovi detailný vhľad do samotného procesu deskriptívnou metódou.

Medzi diela, ktoré na zahraničnú politiku Slovenskej republiky v čase snahy o európsku integráciu nazerajú z prevažne analytického pohľadu patrí dielo *Maximum možného? (25 rokov samostatnej českej a slovenskej zahraničnej politiky)*.² Túto publikáciu pripravili viacerí autori z Českej aj Slovenskej republiky, editovali ju Grigorij Mesežnikov a Vít Dostál a vydala ju Masarykova univerzita v Brne. Ako už naznačuje názov publikácie, autori za pomoci historického diskurzu analyzujú výsledky českej a slovenskej zahraničnej politiky od začiatku 90. rokov a skúmajú, či bol v rámci zahraničných vzťahov dosiahnutý maximálny úžitok pre tieto dve krajiny. Pre tematiku tejto bakalárskej práce je relevantný zámer publikácie analyzovať hodnotové ukotvenie či identifikovať základy českej a slovenskej zahraničnej politiky.

Publikácia *Zahraničná politika Slovenskej Republiky – východiská, stav a perspektívy*³ od Alexandra Dulebu, Miroslava Wlachovského a Pavla Lukáča z roku 1998, vydaná Výskumným centrom Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, poskytuje ďalší pohľad na vývoj a

¹ Matisová (2002)

² Mesežnikov, G. a Dostál, V. (2017)

³ Duleba, A. a Lukáč, P. a Wlachovský, M. (1998)

výsledky slovenskej diplomacie a zahraničnej politiky v prvých rokoch samostatnosti štátu. Keďže v čase vydania tohto diela ešte SR nebola členom EÚ ani NATO, autori sa zameriavajú na Slovenskú republiku ako suverénneho aktéra medzinárodných vzťahov, a poskytujú perspektívy budúceho vývoja zahranično-politického postavenia Slovenska. Dielo sa taktiež venuje ideovým prameňom a predpokladom pre tento vývoj.

Ďalším relevantným dielom vo vzťahu k problematike skúmanej v tejto bakalárskej práci je publikácia *Od Mečiara k Dzurindovi: Slovenská politika a politický systém v prvom desaťročí samostatnosti*,⁴ editovaná Lubomírom Kopečekom. V tejto knihe sa autor venuje priamo vnútro politickej situácii v štáte a jeho vplyv na zahraničnú politiku. Využíva konštruktivistické prvky na vysvetlenie procesov tejto politiky. Hlavnou tematikou diela je koncept “návratu do Európy”, ktorý bol jeden z naratívov prevažujúcich v 90. rokoch 20. storočia v slovenskej spoločnosti. Tento naratív by sa vo vzťahu k tejto práci dal zaradiť do *logic of appropriateness*, čo je teoretický rámec, ktorý v práci využívam a v ďalšej časti práce je dostatočne vysvetlený a opísaný.

Tim Haughton z Centre for Russian and East European Studies vo svojom výskume pre konferenciu EUSA v roku 2007 sa venuje práve tejto analýze a posudzuje, do akej miery bol prístupový proces faktorom v slovenskom politickom dianí. V tomto výskume Haughton spomína, že v období 1994-1998 sa kodanské kritériá, ich neplnenie Slovenskou republikou a demarše, ktoré Slovenská republika dostávala či už od Európskej únie alebo Spojených štátov amerických, výrazne neprejavili na domácej politickej scéne. Haughton argumentuje, že vládna koalícia na čele s HZDS neprejavila iniciatívu zmeniť alebo upraviť svoju politiku a metódy na základe zahranično-politickej kritiky. Vláda Vladimíra Mečiara sa skôr obrnila voči tejto kritike.⁵

V neposlednom rade do akademickej sféry významne prispelo dielo Lubomíra Kopečka⁶ z Masarykovej univerzity v Brne pod názvom *Politické strany na Slovensku 1989 až 2006*, kde autor analyzuje okrem mnohých iných sfér problematiky aj postoj jednotlivých strán k Európskej únii a európskej integrácii najmä na základe straníckych programov.

Diel zaoberajúcich sa prístupovým procesom Slovenskej republiky do EÚ je teda relatívne dost', avšak, koncept tejto bakalárskej práce je unikátny práve vo využití diskurzívnej analýzy

⁴ Kopeček, L. a Belko, M. a Havlík, V. a Sedlár, J. (2003)

⁵ Haughton, T. (2007)

⁶ Kopeček, L. (2007)

a empirickej komparácie dvoch logík konania aktérov v medzinárodných vzťahoch - *logic of appropriateness* a *logic of expected consequences*. Tým prináša nové poznatky do sféry medzinárodných vzťahov, pričom zároveň nadväzuje a čerpá z predošlých diel na túto tému.

V medzinárodných vzťahoch existuje množstvo prístupov, škôl myslenia, či teórií, ktoré sa zaoberajú vysvetľovaním zahranično-politického diania, reality vzťahov medzi národmi, vplyvom faktorov, ako sú ekonomická previazanosť, inštitúcie či vnútropolitická situácia na aktivity a kroky štátu na medzinárodnej úrovni.

V tejto práci sa zaoberám prístupovým procesom Slovenskej republiky do EÚ. Samotný prístupový proces je možné vysvetliť z rôznych uhlov pohľadu a prístupov, či už je to neofunkcionalizmus, ktorý by nám diktoval pozerať sa na prístupový proces z hľadiska silných nadnárodných aktérov, ktorí posúvali integračný proces aj za preferencie a vôľu národných vlád⁷, alebo liberalizmus, ktorý by sa zameriaval skôr na obchodnú previazanosť (komerčný liberalizmus), alebo nazeral na európsku integráciu z pohľadu liberálneho intergovernmentalizmu, rozpracovaného Andrewom Moravscikom.^{8 9}

Keďže sa táto práca venuje diskurzívnej analýze slovenského prostredia v dôsledku prístupového procesu a výskumná otázka sa zaoberá percepciou Európy v slovenskom verejnom priestranstve, nevyužíva ani jeden zo spomenutých myšlienkových prúdov. Je to z toho dôvodu, že ako neofunkcionalizmus, tak aj liberálny intergovernmentalizmus vnímajú európsku integráciu z pohľadu racionalistického prístupu a tým pádom identita a jej konštrukcia nie je pre nich podstatná, je braná ako niečo, čo integráciu neovplyvňuje. Práca sa opiera o dve základné teórie, ktorými sú konštruktivizmus a post-štrukturalizmus. Tieto teoretické rámce totiž predstavujú základ, ktorý je vhodný využiť pri analýze konštruovania identity Európy a Európskej únie v slovenskom prostredí. Z tohto pohľadu prináša táto bakalárska práca nový, nie veľmi využívaný pohľad na európsku integráciu, zameranú na slovenské realie. Metóda diskurzívnej analýzy je síce známa v medzinárodných vzťahoch už istú dobu, ale jej prepojenie s konceptmi konštruktivizmu a post-štrukturalizmu je relatívne nové.

Prostredníctvom diskurzívnej analýzy autor syntetizuje poznatky z oboch týchto prúdov, aby dokázal vytvoriť teoretickú kostru pre empirickú časť bakalárskej práce. Avšak, zároveň s tým

⁷ Niemann, A. (1998)

⁸ Moravcsik, A. (1999)

⁹ Moravcsik, A. (1997)

sa snaží vyhýbať prílišnému eklekticismu, ktorý na jednej strane môže poskytovať alternatívu k “čiasočným analýzám”,¹⁰ ale pre potreby tejto práce môže byť nadbytočný.

1.2 Konštruktivismus

Príchod konštruktivismu do medzinárodných vzťahov sa často asociuje s nástupom Studenej vojny. Konštruktivismus a jeho aplikácia na európske reálie je považovaná za tzv. spillover¹¹ z teórií medzinárodných vzťahov a dôsledok neplodnosti debaty medzi neofunkcionalizmom a intergovernmentalizmom, kedy sa časť akademického prostredia snažila o implementáciu nových teoretických princípov alebo aspoň pohľadov na problematiku.¹²

Základným princípom konštruktivismu z ontologického hľadiska je fakt, že realita je vytváraná ľudským vnímaním a konaním (practices) a človek ako aktér nedokáže existovať nezávisle od svojho sociálneho okolia, prostredia a jeho kolektívne vnímaného systému hodnôt a významov.¹³

Na rozdiel od prevažujúcich teoretických prístupov k európskej integrácii, ktoré sú založené na racionalistickej ontológii a inštitucionalizme, konštruktivismus v európskom prostredí analyzuje počínanie aktérov na základe zdôrazňovania faktu, že záujmy aktérov nemôžu byť vysvetlené iba vonkajšími vplyvmi či dané materialistickou štruktúrou a inštitúciami, ale sú tvarované politickou kultúrou, vnútorným a vonkajším diskurzom a tzv. sociálnou konštrukciou záujmov a identít.¹⁴

V prípade Európskej únie bola jej identita v slovenskom prostredí tvarovaná postupne. V nadväznosti na výskumnú otázku je možné určiť dve hlavné logiky, podľa ktorých sa kreoval vzťah slovenskej spoločnosti a Európy či európskych inštitúcií a opísali ich James G. March a Johan P. Olsen vo svojej práci *The Institutional Dynamics of International Political Orders*.¹⁵ Ide o tzv. *logic of expected consequences* a *logic of appropriateness*.

¹⁰ Waltz, K. N. (1959)

¹¹ V tomto prípade je pojem spill-over chápaný ako prenesenie konštruktivismu z teórie medzinárodných vzťahov do prostredia európskej integrácie, ako ho popísal Riise. Nemyslí sa význam slova v tom zmysle, ako ho poznáme z teórie neofunkcionalizmu v európskej integrácii, kde znamená efekt prelievania sa z jednej sféry integrácie do druhej.

¹² Risse, T. (2018)

¹³ Tamtiež

¹⁴ Tamtiež

¹⁵ March, J. G. a Olsen, J. P. (1998)

Ide o debatu, ktorá formovala aj vznik moderného západného sveta. Západné demokracie vo svojej histórii zvädzali vnútri seba boje medzi zástancami utilitaristického prístupu, to znamená napríklad predstaviteľmi buržoázie, a idealistickým poňatím spoločnosti. Logic of consequences sa vo všeobecnosti predovšetkým zaoberala kalkulovaním a osobnými záujmami, kdežto zástancovia druhého prúdu, logic of appropriateness, sa zameriavali skôr na ideovú stránku, kládli si otázky, či je momentálne zriadenie lepšie, ako v minulosti a čo robiť pre to, aby v budúcnosti opäť došlo k pozitívnym posunom.

Obe logiky sú vo svojej podstate individualistické. V histórii medzinárodných vzťahov je možné označiť *logic of consequences* ako prevažujúcu logiku, prameniacu z liberálno-realistických prístupov.¹⁶ Štátni aktéri sa jednoducho vždy pýtali sami seba, aký osov by z danej činnosti či konania mali. Toto sa týkalo aj medzinárodných zmlúv či integračných zoskupení. Naproti tomu logic of appropriateness z konštruktivistického pohľadu je relatívne novšie poňatie medzinárodných procesov.

1.2.1 Logic of expected consequences

Logic of expected consequences¹⁷ (logika predpokladaných dôsledkov) sa snaží vysvetľovať medzinárodné vzťahy z pohľadu preferencií jednotlivcov. Záleží však, v akej škále aktérov sa výskum pohybuje. Základom je idea, že osobné preferencie jednotlivcov určujú podstatu, z ktorej prameňa vzájomne výhodné dohody. Ak sú v danej situácii prítomní dvaja aktéri, obaja sa koncentrujú na presadenie svojich záujmov. Avšak, pri negociáciách je pre obe strany prospešné, ak vznikne dohoda, ktorá by dokázala priniesť výhodné výsledky pre týchto aktérov. Kalkulácia predpokladaných výsledkov teda dospeje k tomu, že sa zainteresované strany zhodnú na istom druhu kompromisu. V medzinárodných vzťahoch a v politickej sfére je však prakticky vylúčené, aby aktérmi skúmanej situácie či javu boli len dva subjekty. V tomto prípade logic of consequences pristupuje k tzv. hierarchizácii aktérov, kde každá zo strán v prípadnom vyjednávaní musí dosiahnuť kompromis v internom prostredí predtým, než sa môže zamerať na vyjednávanie s druhou stranou či aktérom. Tento postup a princíp opisuje Robert Putnam vo svojom diele *Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level*

¹⁶ March, J. G. a Olsen, J. P. (1998)

¹⁷ V práci autor využíva skrátenú formu názvu tohto konceptu, logic of consequences.

Games.¹⁸ Politika je tak vnímaná ako pozdvihnutie osobných preferencií v kolektívne postoje na základe vnútorných kompromisov, vyjednávania, či formovania koalícií.¹⁹

V prípade prístupového procesu Slovenskej republiky do Európskej únie je možné logic of expected consequences aplikovať na aktérov, ktorí videli užšiu európsku integráciu Slovenskej republiky ako príležitosť vylepšiť postavenie SR vo viacerých ohľadoch. Táto logika vidí SR ako aktéra na jednej strane a Európsku úniu, jej inštitúcie a Európu ako takú ako aktérov druhej strany. Kreovanie postoja slovenskej verejnosti a politických elít k týmto aktérom by v prípade platnosti tejto logiky prebiehalo na základe vykalkulovanej prospešnosti integračného procesu pre Slovensko. Táto prospešnosť mohla byť premietnutá v politických, právnych, ľudsko-právnych, ale najmä ekonomických ukazovateľoch. V princípe by po vnútornej hierarchickej negociácii zástupcovia Slovenskej republiky dospeli k záveru, že predpokladané výsledky integračného procesu budú pre SR výhodné. Autor vychádza z premisy, že takéto postoje a teda aplikácia tejto logiky v diskurze v slovenskom prostredí prítomné boli, nie je však jasné, do akej miery, a čo bola ich motivácia.

1.2.2 Logic of appropriateness

Na druhej strane stojí logic of appropriateness (logika vhodnosti). Tá vysvetľuje postoje aktérov v medzinárodných vzťahoch z ideového pohľadu. Princíp tejto logiky spočíva v tom, že do stredu diania stavia pravidlá a všeobecne akceptované normy, podľa ktorých sa jednotliví aktéri správajú. Títo aktéri sú náchylní riadiť sa pravidlami, ktoré sú určené a vytvorené spoločnosťou na základe priradenia identity objektom a javom, ktorými sa zaoberajú. V dôsledku určenia ich identity je potom spoločnosť náchylná použiť určené pravidlá, ktoré sú všeobecne akceptované a tieto pravidlá sú určujúce pri všetkých podobných situáciách, ktoré nastanú. V tomto prístupe je určujúca najmä identita a s ňou spojené hodnoty, ktoré dôležitosťou prevyšujú záujmy daných aktérov. Tým pádom sa aktéri nezameriavajú na kalkulovalie výsledkov a ich výhodnosti, ale skôr na etické normy, aspirácie, ciele a predstavy. Zahraničná politika by sa teda podľa tohto prístupu dala vysvetliť ako aplikovanie daných noriem na vznikajúce situácie, dôraz na ich správnosť a vhodnosť, či na primeranosť riešení v kontexte spomínaných etických noriem.²⁰

¹⁸ Putnam, R. D. (1988)

¹⁹ March, J. G. a Olsen, J. P. (1998)

²⁰ March, J. G. a Olsen, J. P. (1998)

Logic of appropriateness je síce rovnako ako logic of consequences vo svojej podstate individualistická, ale predpokladá, že normy a etické prístupy k daným situáciám sú všeobecne akceptované danými aktérmi. Tieto normy vznikajú konštruovaním identity predmetných javov a aktérov a ich následnou vzájomnou sociálnou interakciou.²¹

Z pohľadu prístupového procesu Slovenskej republiky do EÚ by logic of appropriateness mohla byť aplikovaná ako postoj slovenskej verejnosti k európskej integrácii ako k ideovému procesu. Usudzuje, že by nebolo možné vysvetľovať snahu SR integrovať sa do európskych štruktúr výhodnosťou takýchto krokov pre domácich aktérov, ale išlo by skôr o aplikovanie všeobecne uznávaných noriem na vzniknutú geopolitickú situáciu. Konštrukcia identity Európskej únie by viedla k tomu, že by si ju slovenskí aktéri predstavovali ako miesto, kde by Slovensko malo a chcelo patriť. Išlo by o nositeľa tzv. západných hodnôt, ktoré sú ťažko opísateľné, ale predsa len by v rámci slovenskej spoločnosti existovala spoločná percepcia takýchto hodnôt a ich vhodnosti, ba až potrebnosti pre slovenskú spoločnosť. Tá by si teda skonštruovala identitu Európskej únie, identitu samej seba a usúdila by, že najlepší etický prístup by v tomto prípade bol začlenenie SR do európskych štruktúr. Pre mnohých by to bol návrat do akéhosi prirodzeného stavu, z ktorého bola slovenská spoločnosť vytrhnutá desaťročiami príslušnosti k východným a socialisticko-internacionalistickým štruktúram. Preto sa v kontexte doby vo verejnom diskurze vyskytoval aj naratív tzv. návratu do Európy. Tento pohľad by sa nekoncentroval na výsledky, z ktorých by mohla Slovenská republika benefitovať, aj keď ich nutne nezavrhoval. Opäť je logické vychádzať z premisy, že takéto postoje a aplikácia tejto logiky sa v slovenskom prostredí vyskytovali.

V prípade logic of appropriateness autor vychádza z teoretického rámca konštruktivismu. Nie všetci autori sa však stotožňujú s konštruktivismom ako dostatočným teoretickým rámcom pre vysvetľovanie a analýzu zahraničnej politiky štátu. Ole Wæver²² kritizuje konštruktivismus predovšetkým v jeho forme danej Alexandrom Wendtom.²³ Podľa Wævera je konštruktivismus príliš zameraný na všeobecné poňatie štátu, suverenity a anarchie, ale nedokáže vysvetliť vytváranie identity daného aktéra zvnútra.²⁴ K tejto kritike sa pripojil aj Erik Ringmar, ktorý vyhlásil, že Wendtova teória formovania identity je jednostranná, nazerá na problematiku z uhla pohľadu systému a nie jednotlivca, dokáže vysvetliť, prečo je daná identita uznávaná, ale nie,

²¹ March, J. G. a Olsen, J. P. (1998)

²² Wæver, O. (2001)

²³ Wendt, A. (1999)

²⁴ Wæver, O. (2001)

čo tá identita vlastne predstavuje.²⁵ Další autori sa zamerali skôr na prípadové štúdie bez toho, aby vytvorili koherentnú teóriu medzinárodných vzťahov založenú na konštruktivizme, ako Aksel Kirch²⁶ alebo Alena Chudžiková, Dominika Kasprovicz a Michal Vít.²⁷ To môže byť čiastočne vysvetlené prítomnou dichotómiou, kde je akceptovaný rozdiel medzi ideovou stránkou a materiálnymi faktormi. Wæver tiež kritizuje, že konštruktivizmus často sklzáne k tendencii ospravedlňovať platný stav, ale nedáva vo svojej teórii priestor na zmeny zahraničnej politiky štátu.²⁸ Konštruktivizmus sa tak zabetónuje vo svojej pozícii a nepripúšťa faktory zmeny, ktorá ale v jednotlivých prípadoch často nastane. Takýmto prípadom bolo presne aj Slovensko, kde prišlo k tranzícii hodnôt predovšetkým na vládnej úrovni.

1.3 Post-štrukturalizmus

Alternatívou ku konštruktivizmu v medzinárodných vzťahoch môže byť postštrukturalizmus. Postštrukturalizmus sa snaží odstrániť spomínanú dichotómiu a prepojiť ideový aspekt s materiálnou realitou. Tento ideový prúd je často spájaný s kritikou tradičnejších teoretických škôl, ako je napríklad neorealizmus. Jednou z hlavných postáv postštrukturalizmu je Michel Foucault, ktorého dielo *Les Mots et les Choses* (Slová a veci),²⁹ ktoré sa považovalo za vlajkovú loď štrukturalizmu, predstavuje podľa viacerých autorov myšlienkovú školu postštrukturalizmu. Tento prúd sa zameriava primárne na jazyk a jeho paradoxnosť, sklon k zvláštnostiam a premenlivosti, čím sa líši od konštruktivizmu.

Pre túto prácu je koncept postštrukturalizmu dôležitý v tom zmysle, že z jeho základov pramení tzv. princíp self/other. Vo svojej podstate tento princíp hovorí o tom, že jazyk ako nástroj vytvárania reality formuje zmysel identity aktéra samotného a jeho sebaepochopenia. Týmto prístupom zapadá do štrukturalistického a post-štrukturalistického pohľadu na subjekt poznávania. Keďže v mnohých iných teóriách subjekt ako taký poznáva a identifikuje objekty, pričom ich skúma, zachováva si svoju integritu a podstatu. V štrukturalizme a postštrukturalizme však je tento princíp kritizovaný a samotný subjekt skúmania je vo svojej podstate kreovaný týmto skúmaním a identifikáciou samého seba, tak isto ako identifikáciou javov okolo nás. Tento princíp sa dá dokázať na príklade jazyka, ktorým istá skupina aktérov hovorí bez toho, aby si uvedomovali dodržiavanie jeho nepísaných pravidiel. Tou istou logikou

²⁵ Ringmar, E. (1997)

²⁶ Kirch, A. (2011)

²⁷ Chudžiková, A. a Kasprovicz, D. a Vít, M. (2014)

²⁸ Wæver, O. (2001)

²⁹ Foucault, M. (2007)

je možné tvrdiť, že určité spoločenstvo ľudí sa riadi určitou sadou nepísaných pravidiel, ktoré vychádzajú z percepcie spoločnosti ako seba samej.³⁰

Dielo Lene Hansen v spolupráci s Olem Waeverom *European Integration and National Identity: The Challenge of the Nordic States*³¹ poskytuje veľmi cennú aplikáciu pohľadu postštrukturalizmu na európsku integráciu. Hansen s Waeverom sa síce zameriavajú na nordické štáty, ale veľmi podobný postup analýzy by sa dal aplikovať aj do slovenského, respektíve stredo európskeho prostredia.

Waever argumentuje, že napriek tomu, že v prípade princípu self/other ide o hlavný bod záujmu postštrukturalizmu v medzinárodných vzťahoch, nie je možné vytvoriť identitu len na základe vymedzenia sa voči identite inej. Je to však jeden zo spôsobov identifikácie podstaty aktéra. Princíp self/other je v danom momente vhodným teoretickým rámcom pre pochopenie vytvárania európskej identity v slovenskom prostredí, v ktorom self (my) predstavuje Slovensko ako také so všetkými jeho dimenziami (kultúrными, sociálnymi, politickými, atď.), kdežto other (ostatní) je stelesnené európskymi štruktúrami a európskou identitou. Napokon, Waever prichádza k záveru, že analýza domácej politickej scény a jej aktérov môže vysvetliť a do istej miery aj predpovedať zahraničnú politiku štátu.³²

Podľa Ruggieho,³³ ktorý taktiež argumentuje, že v prípade malých národov, medzi ktoré patrí aj ten slovenský, nie je možné stavať len na princípe self/other, na príklade škandinávskych národov dokazuje, že tento princíp musí zahrňovať aj tzv. relatives (blízki, členovia rodiny), teda istú skupinu, ktorej členom sa národ cíti byť. V prípade slovenskej spoločnosti môže ísť o Vyšehradskú štvorku, či prípadne bývalú federáciu s Českom. Pre integračný proces SR do EÚ je nutné pochopiť, akú rolu hralo vymedzovanie sa voči other (v tomto prípade európske štruktúry) a do akej miery sa práve tieto štruktúry stávali súčasťou tzv. self.

Postštrukturalizmus aplikovaný na európsku integráciu Slovenskej republiky predstavuje pohľad, kde istý súbor spoločných hodnôt predstavuje zjednocujúci prvok medzi Európou, európskymi inštitúciami a Európskou úniou na jednej strane, a slovenskou spoločnosťou, Slovenskou republikou a slovenskou politickou sférou na strane druhej.

³⁰ Chow, R. a Rooney, E. (2006)

³¹ Hansen, L. a Wæver, O. (2002)

³² Wæver, 2002

³³ Ruggie, 1997

1.4. Výskumné otázky

S použitím teoretických princípov konštruktivismu a post-štrukturalizmu, ako boli vysvetlené v tejto kapitole práca odpovedá na tieto výskumné otázky:

1. Ktorá z dvoch logík prevládala v slovenskom verejnom diskurze počas prístupového procesu do EÚ?
2. Ako bola konštruovaná identita Európskej únie v slovenskej verejnej sfére? Čím bola určovaná jej identita?

Išlo o hodnotový „návrat k západu“ (logic of appropriateness) alebo o využitú príležitosť z ekonomického a politického pohľadu (logic of consequences)? V prvej výskumnej otázke sa táto práca pokúša zodpovedať otázku, ktorá z dvoch logík, založených na princípe konštruktivismu, prevládala v slovenskej spoločnosti a vo verejnom priestore. Autor vychádza z premisy, že sa v slovenskej spoločnosti nachádzali tieto logiky obe, keďže samotné logiky sa navzájom nevylučujú. Aktéri, ktorí boli predmetom výskumu v tejto bakalárskej práci totiž mohli svojim správaním kombinovať prístup oboch logík. Je však dôležité zistiť, ktorá z nich prevažovala u daných aktérov a v spoločnosti ako celku.

Na začiatku skúmania verejnej sféry a verejného diskurzu je nutné si definovať, ktoré zdroje budú použité, a čo vlastne v danom kontexte znamenajú pojmy *verejnosť*, *verejný priestor*, či *verejná sféra*. Už od dôb vydania diel *The Human Condition* od Hannah Arendtovej v roku 1958 a *Structural Transformation of the Public Sphere* od Jurgena Habermasa prešiel koncept *public sphere* (voľne preložiteľný ako verejná sféra/verejný priestor) vývojom z pohľadu toho, ako bol chápaný a vymedzovaný.³⁴ Pre potreby tejto bakalárskej práce boli určené dva základné piliere, o ktoré sa výskum opiera. Prvým pilierom je mediálny priestor reprezentovaný relevantnými médiami. Keďže takýchto médií je v modernej dobe značné množstvo, napriek tomu, že ide o prelom 20. a 21. storočia, kedy internetové médiá ešte nedosahovali takú prominenciu, bolo nutné časovo obmedziť výskum týchto médií na periódy okolo významných posunov v samotnom prístupovom procese SR do EÚ.

Druhý pilier výskumu spočíva v analyzovaní politickej sféry, zameriavajúc sa na európsku integráciu v diskurze. V tomto prípade je nutné analyzovať primárnu aj sekundárnu literatúru, ktorá sa zaoberá touto problematikou najmä v období medzi voľbami v roku 1994 a v roku 2002, čo znamená obdobie vlády Vladimíra Mečiara a prvú vládu Mikuláša Dzurindu, s

³⁴ Correia, J. (2011)

presahom až do samotného oficiálneho vstupu do Európskej únie v máji 2004 v období druhej vlády Mikuláša Dzurindu. Ide predovšetkým o programové vyhlásenia daných vlád.

Okrem už spomenutej prvej výskumnej otázky táto práca ašpiruje aj na zodpovedanie ďalšej výskumnej otázky, ktorá priamo súvisí s výskumom a zameriava sa na jednotlivých aktérov diskurzu a verejnej debaty v slovenskom prostredí. S pomocou metódy nominalizácie a predikácie, ktoré autor využíva, odpovedá na otázku, ako bola Európska únia vnímaná v slovenskom verejnom priestore a aké črty či identifikačné body jej boli priradované. V tejto časti bude využitý práve koncept self vs. other, kde sa identita slovenskej spoločnosti vymedzuje aj voči identite, ktorú predstavuje EÚ. Na základe konštruktivistického prístupu autor analyzuje kreovanie identity a vnímania európskych štruktúr a európskej integrácie v očiach politických elít a z toho vyplývajú aj spoločnosti ako takej.

2 Diskurzívna analýza

S využitím teoretického rámca konštruktivismu a post-štrukturalizmu analytická časť tejto práce skúma materiály s pomocou diskurzívnej analýzy (discourse analysis). Diskurzívna analýza, nazývaná aj analýza diskurzu, je definovaná ako analyzovanie či skúmanie bežne používaného jazyka v kontexte sociálnej reality. Táto metóda sa však nemusí zaoberať len verbálnym či písomným prejavom, vo všeobecnosti sa zameriava takisto na komunikáciu neverbálnu, ako sú napríklad obrázky, billboardy, plagáty či filmy. Všeobecne berie diskurzívna analýza do úvahy fakt, že ľudská komunikácia je neoddeliteľnou súčasťou sociálnych väzieb a sociálne vedy ju musia vo svojich analýzach a teóriách zahŕňať.³⁵

2.1 Definícia pojmu diskurz

Je nutné si uvedomiť, že samotný pojem diskurz je definovateľný viacerými pohľadmi. Pri zavádzaní nových pojmov do akejkoľvek vedeckej oblasti sa vo väčšine prípadov vývoj uberá dvoma spôsobmi. Dôvodom často býva nepostačujúce názvoslovie v danej oblasti či inšpirácia inou sférou. Prvý spôsob je založený na tzv. konceptualizácii pojmu, kedy je daný pojem jasne vymedzený v príslušnej oblasti a akceptovaný vedeckou komunitou, a v druhom prípade ide o prebratie pojmu a jeho adaptáciu na danú problematiku, pričom je význam pojmu upravený pre potreby vedeckej sféry. V istých prípadoch však dochádza k tzv. *naturalizácii* pojmu - tzn. k rastúcemu užívaniu pojmu vo vedeckej oblasti bez priameho vymedzenia. V prípade pojmu *diskurz* je možné hovoriť práve o *naturalizácii*.³⁶ Jeho definícia naprieč odbormi sa často do značnej miery líši, a tým pádom je z pojmu diskurz často skôr dôvod na nedorozumenia, než styčný bod rôznych disciplín. V tom prípade je možné hovoriť o neúspešnej *terminologizácii* pojmu.³⁷

Diskurz ako taký pracuje s jazykom a jeho využívaním v rámci ľudskej spoločnosti či jej časti. Z post-štrukturalistického hľadiska je jazyk ontologicky dôležitý, keďže len vďaka nemu získavajú subjekty a objekty význam a identitu.³⁸ Je síce vysoko štruktúrovaný, čím prepožičiava štruktúru aj identitám pojmov, ale v tom istom čase je inherentne nestabilný.

³⁵ Beneš, V. (2008)

³⁶ Lapčík, M. (2009)

³⁷ Lapčík, M. (2009)

³⁸ Hansen, L. (2006)

Diskurz by rád ustálil význam a identitu pojmov podľa uzavretých štruktúr, ale podľa Laclaua a Mouffeho je “absolútna fixácia (pojmu) takisto ako absolútna ne-fixácia nemožná.”³⁹

Keďže jazyk ako nástroj diskurzu je definovaný štruktúrovanou, ale nestabilnou povahou, do popredia sa dostáva politická agenda a jej vplyv na konštrukciu identít.⁴⁰ Ontologické poňatie identity ako predpoklad pre zahraničnú politiku a zároveň jej produkt prináša epistemologické dôsledky a ovplyvňuje vytváranie výskumnej agendy a tvorbu metodológie.⁴¹ Väčšina poňatí diskurzívnej analýzy sa metodologicky zameriava na písaný alebo hovorený jazyk a v prípade zahraničnej politiky sa naozaj drvivá väčšina skúmaných udalostí odohráva pomocou verbálnej komunikácie, aj keď jazyk je vo svojej podstate konštituovaný aj z množstva neverbálnych vnemov.

Podľa Mareka Lapčíka je konceptualizáciu pojmu diskurz možné rozdeliť do troch základných prístupov:⁴²

- 1) Extenzívna konceptualizácia - Podľa tohto prístupu, založeného na filozofickej tradícii, je nemožné definovať diskurz univerzálne. Je založený skôr na poňatí podstaty diskurzu podľa vedeckej oblasti, ktorá sa ním zaoberá. Výhodou tohto prístupu je zachovanie širokej konceptualizácie pojmu, ale pri použití analytických nástrojov si vypomáha reduktívnym či operacionalizujúcim prístupom.
- 2) Reduktívne poňatie - Tento prístup do značnej miery rezignuje na všeobecnú konceptualizáciu pojmu. Za zdroj konceptu je často považovaný význam slova *discourse* vo francúzštine (prejav, príhovor). Poňatie diskurzu sa viaže na sféru či odvetvie, ktoré sa v danej dobe diskurzom zaoberá.
- 3) Operacionalizujúce poňatie - V tomto prípade je hlavná myšlienka založená na tom, že diskurz ako taký nie je vymedzovaný teoreticky, ale je použitý a prispôsobený analytickému nástroju. Do tohto poňatia je možné zaradiť aj diskurzívnu analýzu.

V tejto práci autor pracuje s operacionalizujúcim poňatím diskurzu, ktoré je prispôsobené analytickej metóde, teda diskurzívnej analýze. V špecifickejšej definícii sa samotná diskurzívna analýza zaoberá písaným textom, ktorého dĺžka presahuje rozsah jednej vety. Znamená to, že analyzuje odborné, žurnalistické či akékoľvek iné texty v písomnej či hovorenej podobe, čím

³⁹ Laclau, E. a Mouffe, C. (1985)

⁴⁰ Foucault, M. (2007)

⁴¹ Hansen, L. (2006)

⁴² Lapčík, M. (2009)

sa mierne prekrýva s textovou lingvistikou. Diskurzívna analýza teda nepatrí výlučne do sféry medzinárodných vzťahov, ale má presah aj do iných disciplín spoločenských vied – sociológie, psychológie, antropológie, histórie či lingvistiky.⁴³

Diskurzívna analýza v medzinárodných vzťahoch býva často jedinou možnosťou analýzy politického diania a tzv. decision-making procesu. Samozrejme, takýto pohľad je značne zovšeobecňujúci, avšak len zriedka sa vedec zaoberajúci sa istou problematikou dostane priamo k aktérom na najvyšších politických miestach, a tak je diskurzívna analýza primárnych či sekundárnych zdrojov z decision-making veľmi užitočná a nutná.⁴⁴

Na zodpovedanie prvej výskumnej otázky je však nutné okrem diskurzívnej analýzy prikrôčiť aj k využitiu kvalitatívnej obsahovej analýzy. Táto analýza v tejto práci je jedným z prvých krokov a je prepojená s analýzou diskurzu, na základe ktorej pomocou interpretácie textu autor identifikoval jeho časti, ktoré odkazujú na Európsku úniu, prístupový a integračný proces a analyzoval, ktorá z logík je v danej časti určujúca. Diskurzívna analýza taktiež pomáha odpovedať na otázku, či sa v slovenskom verejnom diskurze nachádzajú naratívy založené na oboch využívaných logikách. Kvalitatívna obsahová analýza je však užitočným nástrojom na to identifikovať prevažujúcu logiku či ich prípadnú rovnosť v zastúpení. Navyše, podľa Ruth Wodak⁴⁵ je vhodné využívať tzv. metodologickú trianguláciu, čiže využívať multimetodické dizajny a rôzne prístupy na základe empirických dát a informácií z pozadia. Tento prístup napomáha zvýšiť objektivitu analýzy. Autor trianguláciu využil pomocou kombinácie kvalitatívnej obsahovej analýzy a diskurzívnej analýzy na úrovni metód. Na úrovni dát je triangulácia prítomná vo využití ako kvalitatívnych dát (programové vyhlásenia vlády; mediálne výstupy) a doplnujúcich kvantitatívnych dát (prieskum verejnej mienky).

2.2 História diskurzívnej analýzy

Začiatky diskurzívnej analýzy tak, ako ju poznáme, je možné datovať do počiatku 70. rokov 20. storočia. Už na konci 19. storočia je však možné pozorovať prvé známky odklonu od prevažujúcej dogmy pozitivizmu, a to najmä vo forme interpretatívneho postupu v podaní Maxa Webera či Wilhelma Diltheya. Podľa Roberta Kaplana a Williama Grabeho⁴⁶ je diskurz často diferenciovaný medzi tzv. hovoreným diskurzom (spoken discourse) a písomným diskurzom

⁴³ Šebesta, K. a Lehečková, E. a Pierśceniak, P. a Šormová, K. (2016)

⁴⁴ Beneš, V. (2008)

⁴⁵ Wodak, R. a Meyer, M. (2001)

⁴⁶ Kaplan, R.B. a Grabe, W. (2002)

(written discourse). Tento pohľad však príliš zjednodušuje situáciu, keďže tieto dve kategórie sú navzájom silno prepojené.

Diskurzívna analýza ako taká hľadala ohraničenie svojej identity, definíciu, ktorá by ju dokázala niekam zaradiť. V dôsledku toho bolo publikovaných v 70. a 80. rokoch 20. storočia viacero určujúcich štúdií, medzi ktoré patrili napríklad *Discourse analysis* od Browna a Yuleho (1983), *Handbook of discourse analysis* od van Dijka z roku 1983 alebo štúdie de Beaugrandeho a Dresslera (1981) či Stubbsa (1983). Ako dôsledok týchto odborných debát vznikli dva odborné časopisy - *Discourse process* (1978) a *Text* (1981).

2.3 Diskurz – historický prístup a jeho aplikácia v práci

V jednom z určujúcich diel v teórii diskurzívnej analýzy Martin Reisigl a Ruth Wodak *The Discourse - Historical Approach (DHA)*⁴⁷ opisujú 8 hlavných bodov diskurzívnej analýzy. Na základe týchto bodov postupovala aj diskurzívna analýza v tejto práci.

1. Aktivácia a konzultácia predchádzajúcich teoretických znalostí

Pred každou diskurzívnou analýzou je nutné zoznámiť sa s už existujúcou literatúrou zaoberajúcou sa danou problematikou, čo prináša potrebný rozhľad a nutný teoretický základ. V prípade tejto práce šlo o literatúru zaoberajúcu sa teóriou diskurzu a diskurzívnej analýzy, diela na tému konštruktivismu, post-štrukturalizmu a prepojenia identity so zahraničnou politikou, či publikácie zamerané na európsku integráciu nielen Slovenskej republiky.

V tomto kroku tiež autor definoval základné pojmy použité v práci, ako sú *prístupový proces*, *verejná sféra*, *diskurz*, *diskurzívna analýza*. Definícia pojmov a ich jasné vymedzenie na základe už existujúcej literatúry sú kruciálnou súčasťou analýzy.

2. Systematický zber dát a kontextuálnych informácií

Pre potreby diskurzívnej analýzy bolo nutné zhromaždiť zdroje dát na vykonanie tejto analýzy. Išlo o materiály z mediálnej a politickej sféry, ktoré sa zaoberali problematikou prístupového procesu Slovenskej republiky do EÚ.

Keďže obdobie prístupového procesu Slovenskej republiky do Európskej únie je rozložené do dvoch desaťročí na prelome milénií, nie je v možnostiach tejto bakalárskej práce spracovať všetky články, vyjadrenia a pramene v období od prvých nespemých integračných krokov za

⁴⁷ Reisigl, M. a Wodak, R. (2017)

vlády Vladimíra Mečiara až k oficiálnemu vstupu SR do EÚ dňa 1. mája 2004. Je tak nutné určiť si časové ohraničenia, s ktorými je možné v rozsahu bakalárskej práce pracovať a zároveň zachovať čo najvyššiu úroveň objektivity.

Autor sa rozhodol ohraničiť diskurzívnu analýzu v tejto práci na pozadie troch dôležitých udalostí v prístupovom procese, ktoré v slovenskom diskurze predstavovali dôvod zvýšenej intenzity článkov o Európskej únii, postoja Slovenskej republiky k nej a samotnému prístupovému procesu. Samozrejme, o tejto problematike sa diskutovalo vo verejnej sfére aj mimo týchto udalostí, ale je možné predpokladať, že využitím časového obdobia spojeného s nimi je možné získať reprezentatívnu vzorku dát na analýzu. Tieto tri udalosti, vyberané na základe svojej dôležitosti, sú:

a. Helsinský summit 12. decembra 1999

Po neúspechu otvorenia rokovaní v predchádzajúcom období dostalo Slovensko pozvánku na otvorenie rokovaní práve po Helsinskom summite.

b. Referendum o vstupe Slovenskej republiky do EÚ 16. a 17. mája 2003

Referendová otázka znela: „Súhlasíte s tým, aby sa SR stala členským štátom EÚ?“. Pred referendumom a v čase jeho konania sa verejný priestor zaplnil naratívami o prospekte členstva Slovenskej republiky v EÚ a jeho prípadných výhod či nevýhod.

c. 1. máj 2004 – vstup Slovenskej republiky do Európskej únie.

V období oficiálneho vstupu do Európskej únie sa opäť zvýšila intenzita zastúpenia tohto naratívu vo verejnom diskurze. V tom istom zmysle sa k téme vyjadrovalo aj množstvo koalíčných alebo opozičných politických predstaviteľov.

Vyhľadávanie relevantných článkov prebehlo na základe využitia programu *Newton*, poskytnutého fakultou, na zber žurnalistických dát. V dôsledku toho bolo na účely vyhľadávania relevantného materiálu nevyhnutné určiť si tzv. *keywords*, teda kľúčové slová, ktoré dané materiály museli obsahovať. Medzi tieto kľúčové slová boli zaradené výrazy:

Prístupový proces

Európska únia

Integračný proces

Mediálne výstupy, ktoré boli zahrnuté do analýzy, zahŕňajú najväčšie mienkotvorné periodiká toho obdobia, ako Denník SME, Hospodárske noviny a Pravda, menej známe periodiká ako Nový deň či Hospodársky denník, ale aj odborové periodiká ako Roľnícke noviny. Autor analyzuje aj dostupné prepisy z televíznych výstupov a výstupov v Rádiu Slovensko či iných relevantných rádiách.

Samozrejme, bolo by chybné v analýze opomenúť samotnú politickú sféru, zvlášť k povahe tematiky skúmanej diskurzom. Obdobie prístupového procesu je bohaté na príspevky politických predstaviteľov do debaty, a európska agenda sa dá považovať za jednu z najfrekvencovanejších tém zahraničnej politiky toho obdobia. Avšak, z dôvodu rozsahových limitácií bakalárskej práce nie je možné analyzovať všetky pramene z tohto obdobia. Navyše, značná časť verejných vyhlásení politických predstaviteľov je zahrnutá už v mediálnej časti analýzy. Preto sa autor rozhodol zamerať na oficiálny postoj vlád Slovenskej republiky k Európskej únii, ktorý je najzreteľnejšie stelesnený v programových vyhláseniach daných vlád. Autor v politickej časti analýzy teda pracuje s programovými vyhláseniami vlády Vladimíra Mečiara z prelomu rokov 1994 a 1995, prvej vlády Mikuláša Dzurindu v roku 1998 a druhej Dzurindovej vlády z roku 2002.

3. Výber a príprava dát pre špecifické analýzy

Keďže často v prípravách na diskurzívnu analýzu vzniká situácia, kedy je množstvo dát neúnosné, je nutné efektívne a precízne tieto dáta roztriediť a určiť, ktoré z nich sú pre analýzu relevantné. Kritéria aplikované na triedenie dát zahŕňajú frekvencovanosť, reprezentatívnosť, prototypikalita, príznačnosť, relevantnosť a ďalšie.

4. Špecifikácia výskumnej otázky a formulácia predpokladov

Po získaní dostatočného zázemia v problematike a kontakte s dátami je nutné formulovať výskumnú otázku a hypotézy, ktoré sú neskôr testované. Tieto výskumné otázky boli formulované na základe predpokladov, že konštruktivistický koncept logic of appropriateness, tak ako aj koncept logic of consequences, sú prítomné vo verejnom diskurze a tým pádom je možné analyzovať a vyhodnotiť prípadnú prevalenciu jedného z nich.

5. Pilotná kvalitatívna analýza

Prvá fáza analýzy, ktorá pomáha pri určení a spresnení kritérií či testovaní zadaných kategórií. Ide o menšiu vzorku, ktorá nie je reprezentatívna, ale slúži na prípadné testovanie hypotézy. V

prípade tejto práce pilotná kvalitatívna analýza splyva a je zahrnutá s ďalším bodom, tzn. s detailnou prípadovou štúdiou.

6. Detailné prípadové štúdie

Po zozbieraní a vytriedení relevantných dát prichádza k samotnej analýze, ktorá postupuje na základe určených kritérií, výskumných otázok a hypotéz. Ide predovšetkým o kvalitatívnu analýzu, no v istých prípadoch, medzi ktoré môžeme zaradiť aj túto prácu, sa v nej objavujú aj kvantitatívne prvky.

7. Formulácia kritiky

Po získaní výsledkov prichádza k ich vyhodnoteniu na základe daných kritérií. Tieto výsledky sú porovnávané s výskumnými otázkami a hypotézami, ktoré sa autor pokúša zodpovedať. Využitím procesu nominalizácie a predikácie tiež autor dokazuje, aké atribúty sú jednotlivým aktérom, javom, či inštitúciám priradované.

8. Aplikácia detailných analytických výsledkov

Získané výsledky sú využité na zodpovedanie výskumnej otázky a potvrdenie či vyvrátenie hypotéz.

Aj keď týchto 8 bodov je podstatných pre každú diskurzívnu analýzu, okrem nich Reisigl a Wodak opisujú ešte 5 základných stratégií, ktorými štúdia chce dosiahnuť istý politický, sociálny, psychologický alebo lingvistický cieľ. Reisigl a Wodak tieto stratégie diferencujú na základe 5 otázok.⁴⁸

2.3.1 Nominalizácia a predikácia

Z týchto 5 stratégií je pre túto prácu vhodné využiť práve už spomenuté stratégie nominalizácie a predikácie, ktorá sa dajú definovať z dvoch pohľadov - cieľov a nástrojov. Cieľom nominalizačnej stratégie je diskurzívna konštrukcia aktérov a javov. Medzi nástroje, ktoré tento cieľ pomáhajú dosiahnuť, patria nástroje členskej kategorizácie, trópy, metafory, slovesá a podstatné mená, ktoré indikujú procesy, akcie, a podobne.

⁴⁸ Ide o tieto otázky:

1. Ako sú osoby, objekty či iní aktéri opisovaní lingvisticky?
2. Ktoré charakteristiky, vlastnosti, či kvality sú pripisované jednotlivým aktérom?
3. Aké argumenty sú použité v danom diskurze?
4. Z akej perspektívy sú tieto nominalizácie, atribúty a argumenty aplikované?
5. Sú jednotlivé vyjadrenia artikulované otvorene? Sú intenzifikované či tlmené?

Praktické využitie nominalizácie je možné vidieť v záverečnej časti práce, kde na základe výsledkov diskurzívnej analýzy autor priradzuje jednotlivé konotácie a najčastejšie používané prívlastky k daným aktérom, predovšetkým Európskej únii, a tým odhaľuje kreovanie ich identity a vlastností v očiach slovenskej verejnosti.

V prípade predikácie ide o diskurzívne kvalifikácie sociálnych aktérov, objektov, fenoménov, či udalostí v pozitívnom alebo negatívnom svetle. Predikácia používa hlavne stereotypické atribúty, prídavné mená, predikáty, kolokácie, prirovnania, prezumpcie a iné nástroje. Predikácia je v tejto práci využitá najmä na analýzu konštrukcie Európskej únie pomocou logic of consequences.

3 Prístupový proces SR do EÚ v slovenskom diskurze

3.1 Historický kontext

Po skončení Studenej vojny sa geopolitická situácia v Európe začala formovať na úplne nových základoch. V roku 1993 bola oficiálne založená Európska únia na základe tzv. Maastrichtskej zmluvy. Dvanásť členských štátov Európskej únie analyzovalo novú geopolitickú realitu v Európe a zhodli sa na tom, že ďalšie rozširovanie Európskej únie smerom na východ je realistickým scenárom do nasledujúceho obdobia. Mnohé z kandidátskych krajín však boli ešte donedávna členmi socialistického bloku a tak bolo nutné zaistiť, že prípadní kandidáti na vstup do EÚ budú z ekonomických, politických, či ďalších ohľadov dostatočne pripravení.

Asociované krajiny síce mali s EÚ v platnosti dohody, ktoré však nepopisovali postup a vývoj vzťahov po úspešnom absolvovaní prístupového procesu do únie. Kritéria vstupu ako také boli spomenuté už v Maastrichtskej zmluve, ale reálny posun v tejto oblasti nastal po summite Európskej rady v Kodani, ktorý sa konal v júni 1993.⁴⁹

Výstupy z tejto konferencie položili základy politiky Európskej únie v oblasti rozširovania. Členské krajiny EÚ sa zhodli, že asociované krajiny strednej a východnej Európy, ktoré požadujú možnosť stať sa členskou krajinou, sa stanú plnohodnotnými členmi Európskej únie.⁵⁰ Bolo však dohodnuté, že každá asociovaná krajina, ktorá by sa chcela stať súčasťou EÚ, musí splniť základné kritériá zaručujúce pripravenosť na tento krok. Tieto kritériá boli podľa miesta konania summitu pomenované ako kodanské kritériá.⁵¹

Tieto kritériá boli predchodcami pravidiel obsiahnutých neskôr v článku 49 Dohody o Európskej únii (Treaty on European Union – TEU).⁵² Samotné kodanské kritériá vychádzali z už čiastočne zaužívaných pravidiel vzťahujúcich sa na členské či kandidátske krajiny Európskej únie. Je však pravdou, že po prijatí kodanských kritérií neexistoval spôsob, ako ich priamo vzťahnúť na štáty, ktoré už boli členmi EÚ.

⁴⁹ Pitrová, M. a Fiala, P. (2018)

⁵⁰ Matisová, A. (2002)

⁵¹ Accession criteria. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations. European Commission [cit. 25-04-2021]

⁵² Consolidated Version of the Treaty on European Union. Official Journal of the European Union (2012)

Kritériá obsahovali dve základné kategórie:⁵³ politickú a ekonomickú. V rámci politických kritérií boli štáty povinné preukázať, zabezpečiť a dlhodobo udržiavať inštitúcie zaručujúce demokraciu, vládu právneho štátu, práva národnostných menšín a iné ľudské práva.

Ekonomické kritériá zahŕňali viacero makroekonomických ukazovateľov, ale v zásade mali zaručiť, že hospodárstvo kandidátskeho štátu je trhové, konkurencieschopné voči potenciálnym partnerom EÚ a schopné vyrovnáť sa s ekonomickými tlakmi týchto krajín. Okrem týchto dvoch kategórií sa novo vstupujúce krajiny museli zaviazat', že budú schopné splniť politické a hospodárske ciele a v dlhodobom horizonte aj ciele menovej únie.⁵⁴ Kodanské kritériá boli aj základným rámcom pre prístupové rokovania Slovenska.

Ku plneniu kodanských kritérií Slovenskom však viedla dlhá cesta. Integrácia Slovenskej republiky do európskych štruktúr sa datuje od konca 80. rokov 20. storočia. Zahraničnopolitická orientácia Česko-Slovenska sa zmenila o 180 stupňov po novembrových udalostiach roku 1989, keď sa v našich podmienkach zrútil socialistický režim, skončil dlhodobý vplyv Sovietskeho zväzu na česko-slovenskú zahraničnú politiku a otvoril sa priestor pre novú orientáciu krajiny na západ a Európsku úniu (v tom čase Európske hospodárske spoločenstvo).

Avšak už v roku 1988, pred Nežnou revolúciou, sa uskutočnila prvá forma spolupráce - socialistické Česko-Slovensko nadviazalo prvé diplomatické vzťahy s EHS. Vzhľadom na udalosti v roku 1989 však tieto zmluvy nemali dlhé trvanie, ale boli prvým zblížením medzi Česko-Slovenskom a EHS/EÚ.⁵⁵

Úspešne sa však začala integrácia Česko-Slovenska do európskych štruktúr a vznikli nové dohody a ďalšie formy spolupráce. Krajina s novým názvom ČSFR dosiahla v roku 1991 zaradenie do Všeobecného systému colných preferencií. Dňa 16. decembra 1991 bola podpísaná asociačná dohoda medzi ČSFR a EHS. Táto dohoda však musela podstúpiť zložitý ratifikačný proces, a tak vznikol kompromis - tzv. Dočasná dohoda, ktorá prakticky kopírovala hospodársku a obchodnú časť asociačnej dohody. V dôsledku politického vývoja v roku 1992 a následne v roku 1993 Asociačná dohoda medzi ČSFR a EHS nikdy nevstúpila do platnosti a záväzky vyplývajúce z dohôd s EHS prevzali nové nástupnícke štáty - Česká republika a Slovenská republika.⁵⁶

⁵³ Matisová, A. (2002)

⁵⁴ Slovenská cesta do únie: od Mečiara po vstup. Sme: Sme v EÚ, 30.04.2004, str.11 [cit. 18-04-2021]

⁵⁵ Slovenská cesta do únie: od Mečiara po vstup. Sme: Sme v EÚ, 30.04.2004, str.11 [cit. 18-04-2021]

⁵⁶ Matisová, A. (2002)

Nové zahraničnopolitické inštitúcie novovzniknutého štátu často len slepo kopírovali predchádzajúcu líniu federácie. Obyvateľstvo, ktoré si istý čas nevedelo zvyknúť na realitu nového štátu a ťažko sa s ňou identifikovalo, prirodzene o to ťažšie pracovalo s myšlienkami európskej integrácie.

Podľa Dulebu, Lukáča a Wlachovského Slovenská republika v tejto otázke fungovala, dá sa povedať, "zo zotrvačnosti". Stručne povedané, problémom novovzniknutej republiky bolo nezodpovedanie dvoch základných otázok - kto sme, a kam chceme patriť.⁵⁷

Na zasadnutí Európskej rady v Essene v decembri 1994 sa dosiahla dohoda o základnej stratégii EÚ pre prijímanie kandidátskych krajín z post sovietskeho priestoru a zo strednej a východnej Európy. Nazývala sa predstupová stratégia a vychádzala z koncepcie kodanských kritérií. Obsahovala 4 hlavné piliere, a to: implementáciu európskych dohôd; nadviazanie štruktúrovaného dialógu medzi Európskou úniou a pridruženými krajinami či kandidátmi na vstup; prípravný proces vstupu týchto krajín na spoločný trh EÚ; poskytovanie podpory kandidátskym krajinám prostredníctvom programu PHARE.⁵⁸

Ďalšie zasadnutie Európskej rady v Cannes v júni 1995 nadviazalo na závery z Essenu a predstupovú stratégiu. V Cannes členské štáty EÚ prijali dokument, ktorý mal stanoviť podrobnosti aproximácie legislatívy kandidátskych krajín v súvislosti s európskou legislatívou - tzv. bielu knihu o príprave pridružených krajín strednej a východnej Európy na integráciu do vnútorného trhu Únie.⁵⁹ V tomto dokumente sa stanovuje podrobný harmonogram, ktorý museli krajiny dodržať pri zavádzaní legislatívnych noriem potrebných na vstup na jednotný trh. V tomto prípade môžeme hovoriť o europeizácii legislatívneho systému.

Summit bol zároveň príležitosťou pre slovenskú vládu, aby 27. júna 1995 oficiálne požiadala o vstup do EÚ. Tento krok bol len logickým vyústením procesov nasledujúcich po zavedení kodanských kritérií a podpísaní (Slovinsko, Litva, Lotyšsko, Estónsko) alebo implementácii (Slovensko, Maďarsko, Česká republika, Poľsko, Rumunsko, Bulharsko) európskych dohôd s viacerými krajinami v regióne. Spolu s Maltou, Cyprom a Tureckom, ktoré podali žiadosť skôr v tomto období, boli tieto krajiny zaradené do zoznamu trinástich kandidátskych krajín EÚ.⁶⁰

⁵⁷ Duleba, A. a Lukáč, P. a Wlachovský, M. (1998)

⁵⁸ Program PHARE bol vytvorený Európskou úniou ako podporný program pre krajiny strednej a východnej Európy. Poskytoval analytickú a inštitucionálnu podporu pri transformácii krajín podľa európskych štandardov. Program týchto projektov bol vypracovaný do roku 2003 a samotné projekty prebiehali do roku 2006.

⁵⁹ Matisová, A. (2002)

⁶⁰ Matisová, A. (2002)

Zatiaľ čo odborná diskusia o budúcnosti EÚ a jej potrebnej reorganizácii bola úspešná a vyústila do podpísania Amsterdamskej zmluvy v októbri 1997,⁶¹ dokument analýzy pripravenosti bol zverejnený v júli 1997 a dostal názov Agenda 2000. Celkové hodnotenie Slovenska v tomto dokumente vyznelo negatívne. Slovensko bolo síce pozitívne hodnotené v oblasti aproximácie legislatívy a v ekonomických kritériách, ale v politickej časti bolo konštatované nedostatočné dodržovanie kritérií.⁶²

V roku 1998 boli kandidátske krajiny pripravené na pozvanie do ďalšej fázy integračného procesu. Medzi odbornou a laickou verejnosťou prevládal názor, že EÚ v záujme integrácie nových členov a svojho rozšírenia prižmúri oči nad prípadnými odchýlkami od pravidiel stanovených v kodanských kritériách.⁶³ To sa však ukázalo ako nepravdivé tvrdenie, keďže Európska komisia po zvážení situácie zaslala Slovenskej republike negatívne stanovisko k pokračovaniu prístupového procesu. V odôvodnení sa uvádzalo neplnenie politickej časti kodanských kritérií. Konkrétne Európska komisia kritizovala, že Slovensko *„nedodrzuje v uspokojivej miere politické podmienky určené Európskou radou v Kodani kvôli nestabilite inštitúcií v SR a nedostatku ich ukotvenia v politickom živote a problémom, ktoré sa vyskytujú pri fungovaní slovenskej demokracie.“*⁶⁴

Slovenská republika bola preto zaradená do tzv. procesu screeningu. Paradoxne, tento vývoj prezentoval Vladimír Mečiar ako úspech slovenskej zahraničnej politiky. Mečiar sa nechal počuť, že: *„Zo všetkých strán sme dostali gratulácie k výsledku a stretávali sme iba priateľské a usmiate tváre.“*⁶⁵

Po voľbách v roku 1998 zahraniční pozorovatelia pozitívne hodnotili zmenu politickej situácie na Slovensku. Európska komisia a Európsky parlament vyjadrili nádej, že tieto zmeny povedú aj k návratu Slovenska k plneniu kodanských kritérií. Napriek tomu sa postavenie Slovenska v prístupovom procese na viedenskom summite koncom roka 1998 neprehodnotilo. Od volieb uplynuli len tri mesiace a Európska komisia považovala tento čas za príliš krátky na konsolidáciu politickej situácie v krajine. Dôležitou zmenou oproti predchádzajúcemu obdobiu

⁶¹ Treaty of Amsterdam. European Parliament (1997)

⁶² Matisová, A. (2002)

⁶³ Pridham, G. (2002)

⁶⁴ Agenda 2000: 3. The Opinions of the European Commission on the Applications for Accession. (1997)

⁶⁵ Slovenská cesta do únie: od Mečiara po vstup. Sme: Sme v EÚ, 30.04.2004, str.11 [cit. 18-04-2021]

však bolo zriadenie tzv. Pracovnej skupiny medzi Slovenskom a EÚ na vysokej úrovni, ktorá výrazne pomohla Slovensku pokročiť v prístupovom procese.⁶⁶

V decembri 1999 sa v Helsinkách konalo zasadnutie Európskej rady. Tento summit bol dôležitým medzníkom z pohľadu slovenského prístupového procesu, keďže členské štáty EÚ súhlasili so začatím prístupových rokovaní so Slovenskou republikou. Na summite sa tiež dospelo k záveru, že Slovensko v roku 1999 splnilo kodanské kritériá, a preto je vhodnou kandidátskou krajinou.⁶⁷

Február v roku 2000 priniesol slovenskej zahraničnej politike významný úspech. Slovenská republika začala oficiálne rokovania o členstve v Európskej únii.⁶⁸ Kvôli uvedenému meškaniu mali slovenskí a európski vyjednávači pred sebou veľa práce. Bolo potrebné prejednať legislatívu EÚ, ako aj *acquis* EÚ.⁶⁹

V tom čase bol stanovený aj časový rámec procesu - rokovania mali byť ukončené do konca roka 2002 a predbežný dátum vstupu Slovenska do EÚ bol stanovený na 1. januára 2004.⁷⁰ Do mája 2001 sa slovenským vyjednávačom podarilo uzavrieť 16 z 30 rokovacích kapitol. Tým Slovensko dobehlo svojich susedov a vrátilo sa do skupiny uchádzačov o členstvo.⁷¹

V roku 2002 Slovenská republika úspešne uzavrela ďalšie rokovacie kapitoly a v decembri 2002, počas dánskeho predsedníctva, bola uzavretá posledná, tridsiata kapitola. Zostávalo vyriešiť finančnú problematiku, spoločnú pre všetky kandidátske krajiny, a tieto kroky muselo schváliť všetkých 15 členov EÚ.⁷²

V apríli 2003 Európsky parlament hlasoval za podpis Zmluvy o pristúpení k EÚ. Tento návrh bol schválený veľkou väčšinou hlasov (521 za, 21 proti, 25 sa zdržalo).⁷³ Rada Európskej únie zložená z ministrov zahraničných vecí členských štátov schválila 14. apríla 2003 členstvo Slovenska v EÚ a o dva dni neskôr podpísali prezident Rudolf Schuster a premiér Mikuláš Dzurinda na summite v Aténach Zmluvu o pristúpení k EÚ.⁷⁴

⁶⁶ Lombardini, V. a Kuderjavý, J. a Kurucz, M. (1999)

⁶⁷ Matisová, A. (2002)

⁶⁸ Slovenská cesta do únie: od Mečiara po vstup. *Sme*: *Sme v EÚ*, 30.04.2004, str.11 [cit. 18-04-2021]

⁶⁹ *Acquis* EÚ (alebo aj *Acquis communautaire*) je zbierka výsledkov legislatívnej činnosti EÚ. Tento súhrn je tvorený zmluvami a právnymi aktami orgánov únie (primárne a sekundárne právo EÚ).

⁷⁰ Matisová, A. (2002)

⁷¹ Slovensko a Európska únia. *Euractiv.sk* (2005)

⁷² *tamtiež*

⁷³ Slovenská cesta do únie: od Mečiara po vstup. *Sme*: *Sme v EÚ*, 30.04.2004, str.11 [cit. 18-04-2021]

⁷⁴ *Udalosť po udalosti*, ako Slovensko vstupovalo do EÚ. *Teraz.sk*, 09.6.2013 [cit. 19-04-2021]

V dňoch 16. a 17. mája sa na Slovensku konalo referendum o vstupe Slovenska do EÚ. Referendum malo len jednu otázku: „Súhlasíte s tým, aby sa Slovenská republika stala členským štátom Európskej únie?“ Účasť dosiahla 52,15 %, a preto bolo referendum platné. Toto referendum je dodnes jediným platným referendom v histórii samostatného Slovenska. Z občanov, ktorí prišli hlasovať, si 92,46 % zúčastnených voličov vybralo odpoveď "áno".⁷⁵

Prvého júla 2003 Národná rada Slovenskej republiky ratifikovala Zmluvu o prístupí k EÚ. Z prítomných poslancov hlasovali proti len poslanci Komunistickej strany Slovenska. Nič už nestálo v ceste tomu, aby Slovenská republika 1. mája 2004 oficiálne vstúpila do Európskej únie a stala sa tak členskou krajinou.⁷⁶

3.2 Analýza politickej sféry

3.2.1 Analyzované materiály a ich povaha

V tejto časti práce autor na základe teoreticko-metodologického základu skúma politický a mediálny rozmer verejnej debaty o prístupovom procese Slovenskej republiky do Európskej únie. Jednotlivé pasáže, ktoré využívajú koncepty logic of appropriateness a logic of consequences, autor analyzoval manuálnou kvalitatívnou obsahovou analýzou, ktorá nebola tzv. computer aided.

V politickej sfére sa autor zameriava na analýzu programových vyhlásení vlád, vzniknutých po voľbách v rokoch 1994, 1998 a 2002. Programové vyhlásenia vlád totiž predstavovali postoj vlády ako reprezentanta Slovenskej republiky k problematike a agende Európskej únie. Autor zvolil tieto tri programové vyhlásenia, keďže ide o vlády zvolené v podmienkach samostatnosti Slovenskej republiky a pred oficiálnym vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie. Vlády pred týmto obdobím pri svojom vzniku operovali ešte v československom prostredí, alebo tesne po ňom, a nasledujúce kabinety svoj postoj k Európskej únii formovali už z pohľadu Slovenskej republiky ako plnohodnotného člena Európskej únie.

Voľby v roku 1994 sa skončili víťazstvom koalície Hnutia za demokratické Slovensko (HZDS) a Roľníckej strany Slovenska (RSS), ktorá získala 34,97% počtu platných hlasov.⁷⁷ Vládu HZDS-RSS zostavovala spoločne s ďalšími troma politickými stranami, ktorými boli Združenie

⁷⁵ Účasť oprávnených občanov v referende (relatívne údaje). Štatistický úrad SR. (2003)

⁷⁶ Slovenská cesta do únie: od Mečiara po vstup. Sme: Sme v EÚ, 30.04.2004, str.11 [cit. 18-04-2021]

⁷⁷ Súhrnné výsledky hlasovania. Voľby do NR SR 1994. Štatistický úrad. [cit. 22-03-2022]

robotníkov Slovenska a Slovenská národná strana. Programové vyhlásenie tejto vlády bolo prijaté v januári 1995 a podľa tvorcov predstavuje „*novú etapu moderných dejín Slovenska.*”⁷⁸

Už na prvý pohľad sa toto programové vyhlásenie líši od svojich nástupcov z rokov 1998 a 2002 v tom, že problematika zahraničnej politiky a Európskej únie je rozvinutá hneď v prvej kapitole vyhlásenia. V ďalších dvoch programových vyhláseniach vlád pod vedením Mikuláša Dzurindu sa zahraničná politika nachádza až na úplnom konci dokumentu, avšak, problematike a agende Európskej únie sa venujú aj iné kapitoly týchto vyhlásení, počínajúc ekonomickou politikou. Toto usporiadanie by samo o sebe mohlo naznačovať prevažujúci prístup k prístupovému procesu a preferovanú logiku v jednotlivých vyhláseniach, avšak len na základe tohto kritéria nie je možné vyvodzovať unáhlené závery.

Programové vyhlásenie z roku 1998 bolo vypracované vládou pod vedením premiéra Mikuláša Dzurindu po tom, ako síce HZDS Vladimíra Mečiara vyhralo voľby so ziskom 27% hlasov, ale nedokázalo zložiť vládu. Vznikla tak koalícia s najsilnejšou stranou, Slovenskou demokratickou koalíciou, ktorá sa opierala o 26,33% hlasov.⁷⁹ Jej partnermi vo vláde sa stali Strana demokratickej ľavice, Strana maďarskej koalície a Strana občianskeho porozumenia. Táto vláda sa aj v samotnom programovom vyhlásení pasovala do pozície nositeľ a reforiem, keď vyjadrila vôľu „*zmeniť spoločenské pomery na Slovensku.*”⁸⁰ Vláda taktiež vyhlásila, že je „*pripravená urobiť zásadný obrat vo verejnom živote našej vlasti. Chce obnoviť dôveru občanov vo svojich zástupcov, ale i vo svoje vlastné schopnosti, možnosti a sily.*”⁸¹

Mikuláš Dzurinda sa stal premiérom aj po druhýkrát. Voľby 2002 síce opäť vyhralo HZDS, ale vládu skladali Slovenská demokratická a kresťanská únia - Demokratická strana, Strana maďarskej koalície, Kresťansko-demokratické hnutie a Aliancia nového občana. Programové vyhlásenie tejto vlády tak nadväzovalo na vyhlásenie predošlej vlády, ale stavia Európsku úniu a európsku integráciu do popredia, keď už v úvode spomína, že „*prichádza s programom, ktorý je novým impulzom pre rozvoj našej vlasti a zabezpečí Slovensku a jeho občanom európsku budúcnosť.*”⁸² Spomína aj „*historické chvíle*”.

Napriek tomu, že vláda Vladimíra Mečiara z rokov 1994 - 1998 sa v mnohých bodoch a prístupoch rozchádza s vládami Mikuláša Dzurindu z obdobia po roku 1998, a programové

⁷⁸ Programové vyhlásenie vlády 1995, str. 1

⁷⁹ Počet a podiel platných hlasov pre politické strany, ktoré postúpil do NR SR. Štatistický úrad. [cit. 22-03-2022]

⁸⁰ Programové vyhlásenie vlády 1998, str. 2

⁸¹ tamtiež

⁸² Programové vyhlásenie vlády 2002, str. 4

vyhlásenie z roku 1998 aj priamo predošlú vládu⁸³ kritizuje, žiadne z programových vyhlásení nespochybňuje vstup Slovenska do Európskej únie a ani ju nevykresľuje v negatívnom svetle. Naopak, vo všetkých troch dokumentoch je smerovanie SR do EÚ jasne ukotvené ako jedna z priorít zahraničnej politiky.

3.2.2 Prevažujúci logický prístup v materiáloch

Z pohľadu prvej výskumnej otázky, ktorá sa zameriava na prevažujúcu logiku v prístupe slovenskej verejnosti k Európskej únii a európskej integrácii je vhodné pristúpiť ku kvalitatívnej obsahovej analýze týchto programových vyhlásení. Autor zaznamenal časti textu, ktoré sa venujú EÚ, a roztriedil ich podľa kľúča dvoch logík, *logic of appropriateness* a *logic of consequences*. Na základe kvalitatívnej obsahovej analýzy týchto troch programových vyhlásení autor dospel k výsledku, že napriek tomu, že v dokumentoch je možné nájsť obe tieto logiky, v absolútnych číslach v nich prevažuje tzv. *logic of expected consequences*. V prípade programového vyhlásenia z januára 1995 ide z celkového počtu 40 zmienok o Európskej únii a európskej integrácii o 5 zmienok založených na *logic of appropriateness* a 35 zmienok založených na *logic of expected consequences*. Pomer je tak možné vyjadriť ako 12,5:87,5 či 1:7 v prospech *logic of consequences*. Podobný pomer je možné nájsť aj vo zvyšných dvoch programových vyhláseniach. Vo vyhlásení z roku 1998, teda z počiatku prvej vlády Mikuláša Dzurindu, je možné nájsť 4 zmienky o Európskej únii či európskej integrácii, ktoré sú založené na *logic of appropriateness*, a 34 zmienok na základe *logic of expected consequences*. Napokon, v programovom vyhlásení druhej vlády Mikuláša Dzurindu z roku 2002 autor identifikoval najviac zmienok o Európskej únii, čo je prirodzené, keďže vo funkčnom období tejto vlády sa Slovenská republika stala oficiálnym členom EÚ. Z celkového počtu 50 zmienok je 6 zmienok prameniacych z *logic of appropriateness* a 44 zmienok založených na *logic of consequences*.

⁸³ Programové vyhlásenie vlády 1998, str. 2

Programové vyhlásenie	Celkový počet analyzovaných zmienok	Zmienky prameniace z logic of appropriateness	Zmienky prameniace z logic of consequences
PV 1994	40	5	35
PV 1998	38	4	34
PV 2002	50	6	44
Celkovo všetky PV	128	15	113

Tieto výsledky bolo možné predpokladať už na základe povahy materiálu, ktorý bol analyzovaný. Samozrejme, programové vyhlásenie vlády je materiál, ktorý predstavuje konkrétne ciele a nástroje, ktorými vláda chce tieto ciele dosiahnuť. Je preto prirodzené, že Európska únia, jej vnímanie a identita sú týmito vyhláseniami konštruované utilitaristicky, teda na základe logic of consequences. Vyhlásenia sa zaoberajú reálnymi, konkrétnymi dopadmi potenciálneho a neskôr očakávaného členstva SR v EÚ.

3.2.3 Logic of appropriateness

Napriek tomu všetky tieto vyhlásenia obsahujú aj princípy odpovedajúce kategórii logic of appropriateness. Napríklad, programové vyhlásenie vlády z roku 2002 obsahuje na záver kapitolu s názvom *Pozvanie*.⁸⁴ Celá táto kapitola je napísaná v duchu logic of appropriateness, kde zdôrazňuje, že prizýva k spolupráci „každého, kto si váži demokratické princípy, kto chce efektívnejší štát, kto si želá, aby sa vyplácala zodpovednosť a iniciatíva, kto si ctí občiansku solidaritu, ale tiež každého, kto oprávnene volá po spravodlivosti a morálke v občianskom a verejnom živote.”⁸⁵ Vyhlasuje, že „Slovensko má dôvod na sebavedomie. V uplynulých rokoch ukázalo silný vzťah k demokratickým hodnotám a silu riešiť mnohé problémy. Naša vlasť si získala uznanie demokratickej verejnosti v zahraničí. Vláda nadviaže na mravný potenciál a

⁸⁴ Programové vyhlásenie vlády 2002, str. 45

⁸⁵ tamtiež

odhodlanie všetkých občanov, ktorým záleží na bezpečnej a prosperujúcej budúcnosti Slovenska.” V tomto kontexte je možné nájsť aj odkaz na Európsku úniu, ktorý je vyjadrený ako „*spoločná príležitosť napísať vynikajúcu kapitolu slovenských dejín. Dostali sme historickú možnosť spojiť našu vlasť a osudy všetkých občanov Slovenska so spoločenstvom demokratických národov a štátov Európskej únie a NATO. Všetci spoločne máme historickú zodpovednosť založiť pevné a rešpektované postavenie našej vlasti v Európe a transatlantickom priestore.*” Európska únia je tým pádom spájaná s normatívnymi hodnotami demokracie, zodpovednosti, občianskej solidarity, spravodlivosti a morálky. Autori dokumentu tak vyjadrujú formuláciou textu explicitne a implicitne nominalizáciu *other* (EÚ).

Ďalšie prvky nominalizácie identity Európskej únie na základe logic of appropriateness sú v programových vyhláseniach vyjadrené vo viacerých podobách. Jeden zo základných prístupov ku vytváraniu identity Európskej únie vo vyhláseniach je odkazovanie na historické tradície, ktoré nás k Európskej únii viažu. Programové vyhlásenie vlády z roku 1995 vyhlasuje, že vláda chce „*nadviazať na doterajšiu politiku zblížovania Slovenskej republiky s európskymi a transatlantickými politickými, bezpečnostnými a ekonomickými štruktúrami, zintenzívniť ju a zdôrazniť naše predsavzatie stať sa plnoprávnou súčasťou týchto zoskupení.*” Je teda možné vidieť jasnú snahu konštrukcie Európskej únie ako prirodzeného partnera, spojeného so slovenským prostredím historickými väzbami. V ďalšej časti vyhlásenia zmienka pokračuje nasledovne: „*Toto naše úsilie znamená smerovanie do ekonomického priestoru, ku ktorému nás viažu historické tradície i prirodzené vzťahy a vytvára podmienky na blízkosť názorov parlamentných strán na zahraničnú politiku Slovenskej republiky.*“⁸⁶ Ide teda o odkaz smerom k domácej politickej scéne, že agenda vstupu Slovenska do EÚ je tak všeobecne akceptovaná a tak prirodzená, že by nemala pôsobiť ako zdroj kontroverzií medzi politickými zoskupeniami. Tento pohľad je z dobového pohľadu zaujímavosťou, keďže spomínané historické tradície a prirodzené väzby môžu vyznieť kontrastne k historickej skúsenosti Slovenska s 40-ročnou orientáciou na východ, ktorá bola ukončená len nedávno predtým. V programových vyhláseniach z rokov 1998 a 2002 je tento princíp formulovaný trochu inak. Dokumenty hovoria o „*rozvoj stykov so všetkými členskými krajinami EÚ, NATO a ďalšími vyspelými demokraciami s dôrazom na tradičné väzby a kľúčových partnerov.*“⁸⁷ Nejde teda o priamy odkaz na Európsku úniu, ale skôr na jej členské štáty s implikáciou, že ide o “vyspelé

⁸⁶ Programové vyhlásenie vlády 1994, str. 3

⁸⁷ Programové vyhlásenie vlády 1998, str. 41 a Programové vyhlásenie vlády 2002, str. 43

demokracie”. Slovné spojenie “tradičné väzby” je v týchto prípadoch použité opatrnejšie, a implikuje, že tieto väzby nemusia byť prítomné vo vzťahoch so všetkými členskými krajinami.

V súvislosti so zmienenými “historickými väzbami” sa najmä v programovom vyhlásení z roku 2002 objavujú formulácie ako “*historická šanca*” či “*historická príležitosť*”. Vláda apeluje na to, aby Slovensko “*využilo svoju veľkú príležitosť a zaujalo v európskom spoločenstve dôstojné, rešpektované a zodpovedné postavenie*”.⁸⁸ Majúc v pamäti roky neslobody a autoritatívnych režimov, vyhlásenie vyzdvihuje “*historickú možnosť spojiť našu vlasť a osudy všetkých občanov Slovenska so spoločenstvom demokratických národov a štátov Európskej únie a NATO.*” Pred rokom 1989 by takáto hodnotová orientácia Slovenska nebola možná. Napokon, ako už bolo spomenuté, dokument využitie tejto šance pomenováva dokonca ako “*historickú zodpovednosť*”.⁸⁹

V programových vyhláseniach sa objavuje aj explicitne vyjadrené prepojenie Európskej únie s jej hodnotami, ku ktorým Slovensko prostredníctvom vstupu získa prístup. Ide napríklad o “*postupné začleňovanie SR do procesov európskej integrácie*” a ich vplyv na upevnenie “*základných hodnôt Európskej únie, akými sú trvalý mier, jednota, sloboda, rovnosť, solidarita, hospodárska a sociálna istota.*”⁹⁰ V roku 2002 je podľa dokumentov vláda “*odhodlaná a pripravená - v spolupráci so všetkými občanmi - urobiť rozhodujúce kroky, ktorými Slovensko definitívne vstúpi do spoločenstva európskych demokracií a stane sa členom EÚ a NATO.*” Je teda možné pozorovať jednoznačnú konceptualizáciu Európskej únie ako budúcnosti pre Slovensko. EÚ predstavuje demokraciu a demokratické zoskupenia, čo zodpovedá chápaniu *logic of appropriateness*.

Európska únia a jej členské štáty predstavujú pre vlády Slovenskej republiky, ktoré tieto vyhlásenia vypracovali, vzor pre rôzne sektory či agendu. Spomína sa najmä budovanie vzťahov so susediacimi štátmi podľa “*európskych štandardov*”.⁹¹ Na to nadväzujú jednotlivé kapitoly, ktoré využívajú európsku legislatívu či štandardy ako predlohu pre podobné opatrenia na Slovensku. Samozrejme, vo veľkej miere bol proces koordinácie a europeizácie slovenského práva nutnosťou prístupového procesu.

⁸⁸ Programové vyhlásenie vlády 2002, str. 4

⁸⁹ Programové vyhlásenie vlády 2002, str. 45

⁹⁰ Programové vyhlásenie vlády 1994, str. 10

⁹¹ Programové vyhlásenie vlády 1994, str. 6

3.2.4 Logic of consequences

Prípady prítomnosti logic of consequences sú v programových vyhláseniach značne frekventovanejšie, ako ukázal výskum kvalitatívnej obsahovej analýzy. Keďže programové vyhlásenia sa už z povahy dokumentu venujú konkrétnym cieľom a plánom v hlavných sektoroch štátnej politiky, tento výsledok sa dal predpokladať. Jeden zo základných naratívov je konštrukcia EÚ ako *other* v zmysle entity, ktorá prinesie Slovenskej republike ekonomické výhody. Programové vyhlásenia hovoria o “*vzájomne výhodných, vyvážených dvojstranných vzťahoch*”.⁹² Vláda Vladimíra Mečiara bola v roku 1995 presvedčená o tom, že “*rozšírenie Európskej únie o reformujúce sa krajiny strednej a východnej Európy bude výhodné z hľadiska celého európskeho kontinentu, pretože prinesie rozšírenie oblasti stability a bude pôsobiť pozitívne i na jeho budúci ekonomický vývoj.*” Vstup SR do EÚ bol tak nominalizovaný ako tzv. *win-win* situácia pre všetky zúčastnené strany z ekonomického hľadiska. V súvislosti s ekonomickým hľadiskom sa objavujú aj konštrukcie Európskej únie ako vyspelého spoločenstva, ku ktorému by sa SR mala pripojiť a postupne “*systémom postupného preberania cieľov "catching-up"*”⁹³ nasledovať ich príklad a zabezpečiť “*postupného zvyšovania životnej úrovne na priemernú európsku úroveň.*”⁹⁴ Programové vyhlásenie z roku 2002 už pomenováva nástroje na dosiahnutie týchto cieľov konkrétnejšie a objavujú sa odkazy na štrukturálne či iné fondy zo zdrojov EÚ. Vláda plánovala vytvoriť “*podmienky pre efektívnejšie a transparentné využitie európskych fondov, a to tak v rámci predvstupového procesu, ako aj po získaní členstva v EÚ.*”⁹⁵ Prirodzene, v dokumente je obsiahnuté značné množstvo takýchto konštrukcií, kde je Európska únia nominalizovaná ako poskytovateľ nástroja (európskych fondov) potrebného alebo aspoň napomáhajúceho k prevedeniu reforiem v množstve sektorov štátnej politiky a faktor zvyšovania životnej úrovne obyvateľstva, či prostriedok na riešenie socioekonomických problémov Slovenskej republiky, napríklad nezamestnanosti a regionálnych rozdielov.

Keďže časový rozostup medzi jednotlivými programovými vyhláseniami činí 4 roky, je prirodzené, že jednotlivé konštrukcie prechádzajú vývojom. Práve oblasť ekonomických vzťahov je zaujímavým ukazovateľom takéhoto vývoja. V programovom vyhlásení vlády Vladimíra Mečiara sa píše o “*podmienkach trhového hospodárstva a [jeho] postupnej integrácii do EÚ*”⁹⁶ či o “*podpore transformačného procesu slovenskej ekonomiky a pomoci*

⁹² Programové vyhlásenie vlády 1994, str. 3

⁹³ Programové vyhlásenie vlády 1994, str. 13

⁹⁴ Programové vyhlásenie vlády 1994, str. 6

⁹⁵ Programové vyhlásenie vlády 2002, str.42

⁹⁶ Programové vyhlásenie vlády 1994, str. 43

pri riešení naliehavých ekonomicko-sociálnych úloh spojených s integráciou Slovenskej republiky do európskych hospodárskych štruktúr.”⁹⁷ Prirodzene, v čase písania vyhlásenia uplynulo len 5 rokov od Nežnej revolúcie a Slovensko prechádzalo tranzíciou hospodárskeho systému, ktorý prinášal pre istú časť obyvateľstva bolestivé reformy. Pojem “trhové hospodárstvo” bol pre slovenské prostredie stále relatívne nový a je otázne, či ekonomický systém Slovenskej republiky v čase písania dokumentu zodpovedal definícii takejto formy hospodárskeho systému. V roku 1998 je tento pojem nahradený formuláciami ako “udržateľný hospodársky rast”⁹⁸ či “reštrukturalizácia slovenského hospodárstva a podpora rastu jeho konkurencieschopnosti”.⁹⁹ Napokon, dokument z roku 2002 formuluje túto problematiku s ohľadom na “pripravované reformy hospodárstva s osobitným zameraním na efektívne fungovanie štátneho aparátu pri podpore podnikania a investovania...”.¹⁰⁰ Na to nadväzujú odkazy na “ekonomický rozvoj”, “spoločnú obchodnú politiku SR ako budúceho člena EÚ” či “liberalizačnú stratégiu SR [...] v záujme rozširovania obchodných príležitostí SR na trhoch nových členských krajín EÚ.”¹⁰¹ Je nutné zdôrazniť, že všetko tieto reformné zámery boli v dokumentoch asociované so vstupom Slovenskej republiky do EÚ, ktorá tým bola konštruovaná ako aktér, ktorému bude nutné ekonomickú politiku prispôbiť na osov všetkých zúčastnených strán. Samozrejme, Európska únia nie je explicitne vyslovená ako jediný dôvod týchto reforiem, čo by ani nezodpovedalo realite, ale je možné ju na základe analyzovaných dokumentov považovať za jedného z hlavných hýbateľov ekonomickej politiky SR v tomto období.

Okrem priameho vplyvu členstva v Európskej únii na ekonomickú a fiškálnu politiku štátu (v dokumentoch sa nachádzajú aj zmienky o eurozóne a pláne Slovenskej republiky stať sa v budúcnosti jej členom,¹⁰² čomu sa majú podriaďovať aj rozpočtové pravidlá štátu) dokumenty odkazujú aj na zahraničný obchod v súkromnej sfére. Išlo najmä o “program podpory exportu, zameraný najmä na presadzovanie Slovenska v obchodno-politickom priestore na trhoch krajín vyspelých ekonomík, osobitne krajín EÚ a získanie nových trhov”¹⁰³ či poskytovanie informácií “pre malých a stredných podnikateľov vstupujúcich na trhy Európskej únie a súčasne informácie o podmienkach podnikania v regiónoch Slovenska.” V tomto prípade je konštrukcia

⁹⁷ Programové vyhlásenie vlády 1994, str. 9

⁹⁸ Programové vyhlásenie vlády 1998, str. 6

⁹⁹ tamtiež

¹⁰⁰ Programové vyhlásenie vlády 2002, str. 10

¹⁰¹ tamtiež, str. 11

¹⁰² Programové vyhlásenie vlády 2002, str. 10

¹⁰³ Programové vyhlásenie vlády 1994, str. 27

vnímania Európskej únie zameraná na predstavenie tohto zoskupenia ako katalyzátora zahraničného obchodu a entitu, ktorej cieľom bude odbúrať bariéry zahraničného obchodu nielen pre slovenské podniky, ktoré by rady expandovali do zahraničia, ale aj pre zahraničné firmy investujúce na Slovensku.

Ďalšou formou nominalizácie a predikácie Európskej únie a konštruovania jej obrazu v očiach slovenskej verejnosti je faktor stability. Éra deväťdesiatych rokov na Slovensku by sa dala označiť ako turbulentná, keďže prebiehala ekonomická transformácia, privatizácia, prudko stúpala nezamestnanosť, a tak bol faktor stability vítaným pozitívnym účinkom vstupu Slovenska do Európskej únie. V programovom vyhlásení z roku 1994 je možné nájsť zmienku o presvedčení vlády, že rozšírenie Európskej únie do našej oblasti bude výhodné, keďže prinesie *“rozšírenie oblasti stability a bude pôsobiť pozitívne i na jeho budúci ekonomický vývoj.”*¹⁰⁴

Najväčšiu časť zmienok Európskej únie a prístupového procesu v programových vyhláseniach tvoria konštrukcie Európskej únie ako *šandardu* pre Slovenskú republiku. V tomto prípade je prevažujúcou logikou *logic of consequences*, keďže väčšia časť vyhlásení sa zaoberá praktickými dopadmi členstva a prístupového procesu na slovenské reálie. Tu je však nutné mať na pamäti dve veci. V prvom rade, mnoho z týchto konštrukcií vyplýva zo snahy Slovenskej republiky priblížiť sa štandardom Európskej únie. Tieto štandardy boli brané ako niečo, čomu by sme sa v domácich podmienkach mali priblížiť, aby bolo možné inovovať sektory slovenskej ekonomiky a verejnej sféry. V tomto prípade konštrukcia *other*, teda Európskej únie, mala pomaly prenášať svoje charakteristiky do konštrukcie *self*, teda slovenskej verejnosti. Toto akceptovanie štandardov zo strany EÚ a ich implementácia do slovenského prostredia je zrejším praktickým príkladom prenikania konceptu *other* do konceptu *self*, respektíve konštrukcie Európskej únie ako súčasť *self*.

Autor taktiež identifikoval v textoch programových vyhlásení množstvo konštrukcií Európskej únie ako štandardu či vzoru najmä pre slovenskú legislatívu, ktoré boli však *podmienkou* integrácie Slovenskej republiky do Európskej únie. V tomto prípade nešlo o dobrovoľné približovanie sa európskym štandardom, ale o nutnosť absolvovania tzv. *approximation of laws* (aproximácie práva) a jeho europeizácii ako nutnosti pre pokračovanie integračného procesu. Programové vyhlásenia nepochybne tieto kroky vysvetľovali ako posun vpred a cestu k modernite, avšak samotný proces nebol dobrovoľný. Aproximácia práva je teda jeden z

¹⁰⁴ Programové vyhlásenie vlády 1994, str. 3

najväčších zdrojov zmienok o Európskej únii v programových vyhláseniach, čo je prirodzené vzhľadom k množstvu úkonov, ktoré táto aproximácia prinášala.

Napokon, všetky benefity pre Slovenskú republiku, plynúce z postoja vlády SR k Európskej únii spadajúce do logic of consequences či logic of appropriateness, sú v textoch konštruované ako nedosiahnuteľné inými spôsobmi. V textoch sa nachádzajú konštrukcie, ktoré tvrdia, že *“slovenská zahraničná a bezpečnostná politika bude vychádzať z toho, že zachovanie vlastnej identity, suverenity, vonkajšej bezpečnosti a priaznivých podmienok pre ekonomický rozvoj Slovenskej republiky je možné iba v rámci európskych a transatlantických integračných zoskupení.”*¹⁰⁵ Programové vyhlásenie z roku 1998 túto integráciu označilo ako *“strategický cieľ a jednu z najdôležitejších politických a ekonomických priorít Slovenskej republiky”*. Je teda viditeľná nominalizácia Európskej únie (spoločne s inými zoskupeniami, ako NATO) a členstva SR v nej ak nie ako jediného možného strategického a politického smerovania, tak aspoň ako najdôležitejšieho a prinášajúceho benefity, ktoré by sa iným spôsobom získať nedali.

3.3 Analýza mediálnej sféry

3.3.1 Analyzované materiály a ich povaha

Druhým pilierom empirickej časti tejto bakalárskej práce je analýza relevantných médií a mediálneho priestoru. Táto časť pomáha vytvoriť ucelenejší obraz konštrukcie Európskej únie v slovenskom verejnom priestore a spoločnosti. Je však zároveň úzko prepojená s politickou časťou, keďže v mediálnom priestore často konštrukcia, nominalizácia a predikácia Európskej únie pramenila z vyjadrení politických a iných verejných činiteľov, ktoré mnohé médiá prebrali či reprodukovali. Na druhej strane, texty programových vyhlásení sú vždy predmetom diskusií medzi koalíčnými partnermi vo vláde a je im venovaná zvláštna pozornosť, keďže predstavujú oficiálnu pozíciu vlády k danej problematike. Tým sa odlišujú od mediálnych výstupov, ktoré sú bezprostrednejšie, a dokážu v istých prípadoch lepšie reprodukovat' reálne postoje aktérov.

Ako už bolo spomenuté v metodologickej časti práce, pre potreby tejto bakalárskej práce a jej rozsahu nie je reálne obsiahnuť celé obdobie prístupového procesu a všetkých mediálnych výstupov toho obdobia. Autor sa preto rozhodol zamerať na tri udalosti, ktoré v jeho mienke viedli k zvýšenému záujmu verejnosti a teda aj médií k Európskej únii a prístupovému procesu.

¹⁰⁵ Programové vyhlásenie vlády 1994, str. 40

Navyše, každé z týchto období prinášalo do diskurzu svoje špecifiká, dané či už globálnymi udalosťami, vnútropolitickou situáciou, alebo mierou dosiahnutého pokroku v integrácii.

V prvom prípade ide o obdobie Helsinského summitu v decembri 1999 až po tzv. Prístupovú konferenciu v Bruseli vo februári 2000, kde boli otvorené rokovania o vstupe Slovenskej republiky do EÚ.¹⁰⁶ Išlo o zásadný zvrät po neúspechu slovenských integračných snáh v predošlom období a tak je tento dátum podstatný pri analýze mediálneho prostredia spojenej s prístupovým procesom. Autor ohraničil obdobie analýzy na obdobie počínajúc dňom konania Helsinského summitu, čiže 10. decembra 1999, až po samotné otvorenie rokovaní 15. februára 2000 v Bruseli. Keďže dostupnosť mediálnych informácií bola v porovnaní s obdobiami rokov 2003-2004 horšia, autor na základe výstupov programu Newton s použitím kľúčových slov identifikoval 20 relevantných článkov, ktoré analyzoval. Na základe kritérií vymedzených v metodologickej časti bolo zistené, že z týchto článkov 15 obsahuje zmienky a ukážky vlastností aspoň jednu z dvojice *logic of consequences* alebo *logic of appropriateness*. Z týchto pätnástich článkov bolo analýzou identifikovaných 10 článkov, obsahujúcich využitie *logic of consequences*, 2 články obsahujúce konštrukciu Európskej únie na základe *logic of appropriateness* a 3 články, ktoré kombinovali využitie oboch prístupov.

Z diskurzívneho pohľadu je analýza článkov z tohto obdobia značne ovplyvnená postavením Slovenskej republiky v prístupovom procese v porovnaní s ďalšími štátmi v regióne strednej a východnej Európy a najmä susedných členských štátov Vyšehradskej štvorky. V textoch sa objavuje úľava zo zmeny situácie a z obnovenia prístupového procesu, ako konštatoval aj premiér Dzurinda svojim vyjadrením: „*V politike a v živote našej vlasti považujem za najdôležitejšie veľmi jasné výsledky tak summitu Severoatlantickej aliancie vo Washingtone, ako aj Európskej únie v Helsinkách, kde sa Slovensko vrátilo do oboch integračných procesov.*“¹⁰⁷ V dôsledku predošlých neúspechov prístupového procesu bola však Slovenská republika v porovnaní so svojimi susedmi pozadu. Keďže tieto krajiny sú brané ako istý referenčný bod, a navyše, pomalšia integrácia Slovenskej republiky by im poskytovala isté konkurenčné výhody, bolo badať aj naratív ktorý hovoril o cielei “*dohnať náskok ČR, Poľska a Maďarska a dostať sa do únie ‘v ich spoločnosti*’.”¹⁰⁸ Do reality sa tento naratív premietol najmä vo forme snahy o otvorenie čo najväčšieho počtu prístupových kapitol. Toto nadšenie

¹⁰⁶ Chronológia prístupového procesu SR do EÚ. Národná Rada SR [cit. 12-04-2022]

¹⁰⁷ Premiérova bilancia. Národná obroda, 3.1.2000, str.2 [cit. 21-04-2022]

¹⁰⁸ Diferenciácia kandidátov druhej skupiny až počas prístupového procesu k EÚ. SME: Zahraničné udalosti, 18.1.2000, str. 7 [cit. 21-04-2022]

museli krotiť aj zástupcovia Európskej únie, ktorí sa slovami vtedajšieho predsedu Európskej komisie Romana Prodiho nechali počuť, že „rozšírenie nemožno chápať ako otázku rýchlosti rokovanií. Nikto nemôže zaručiť, že ten, kto začal rokovania ako prvý, sa medzi prvými dostane do únie.“¹⁰⁹

Ďalšie časové obdobie, ktoré je v práci analyzované, je obdobie konania referenda o vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie v dňoch 16. až 17. mája 2003. Autor ako časové obdobie na analýzu tejto periódy určil dva týždne pred konaním referenda, ako vyvrcholenie kampane a jej zhodnocovanie v médiách, a obdobie týždňa po konaní referenda, ktorý patril vyhodnocovaniu jeho výsledkov a ďalšieho postupu. Na základe výstupov poskytnutých aplikáciou Newton s použitím kľúčových slov spomenutých v metodologickej časti práce autor identifikoval 56 relevantných článkov. Je nutné podotknúť, že tento počet, relatívne vysoký oproti počtu článkov z prelomu rokov 1999 a 2000, neznamená, že by téma Európskej únie a prístupového procesu bola prominentnejšia a viac pokrývaná. Ide o technické a bibliografické limitácie, ktorých vplyv na výsledky analýzy však nie je podstatný. Z celkového počtu 56 článkov autor identifikoval 45 článkov, v ktorých je možné nájsť zmienky s charakteristikou *logic of appropriateness* alebo *logic of consequences*. Z tohto počtu je možné identifikovať 18 článkov s charakteristikou *logic of consequences*, 7 článkov s charakteristikou *logic of appropriateness* a 20 článkov, ktoré vykazujú vlastnosti oboch týchto logík. Vo zvyšných článkoch nie je možná identifikácia ani jedného z prístupov.

Obdobie mája 2003 a konania referenda o vstupe Slovenskej republiky do EÚ prináša svoje špecifiká do verejného diskurzu a konštrukcie identity Európskej únie v slovenskom prostredí. V súvislosti s Európskou úniou je často prepojená aj tematika prístupového procesu do Severoatlantickej aliancie (NATO). V tomto kontexte najviac rezonuje rozdielnosť postojov západoeurópskych krajín a Spojených štátov amerických v otázke invázie do Iraku, ktorá začala len dva mesiace pred referendom o vstupe Slovenskej republiky do EÚ. Ako to popísal František Šebej, v tej dobe analytik týždenníka *Domino* a neskôr poslanec Národnej rady SR, „*krajiny ako Slovensko, Maďarsko, Poľsko a tak ďalej [...]v jednom okamihu, budú postavené pred voľbu, ktorá je neprirodzená a veľmi tragická, vybrať si medzi Amerikou a povedzme Francúzskom. To nie je dobrá voľba, pretože ideálna situácia je, že všetky tie krajiny tvoria spojeneckú skupinu a nie rivalizujúcu, nie konkurenčnú.*“¹¹⁰ Šebej tak názorne ukázal, že v tom čase boli krajiny aspirujúce na členstvo v EÚ a NATO od nasledujúceho roku postavené medzi

¹⁰⁹ Päť kapitol EÚ. Hospodársky denník, 19.1.2000, str.1 [cit. 21-04-2022]

¹¹⁰ MODERÁTOR: Braňo Závodský. TA3, Téma dňa, 9.5.2003. [cit. 22-04-2022]

postoj USA, podporujúci intervenciu v Iraku, pričom práve postoj USA sa mohol označiť za určujúci v rámci NATO, a členské štáty Európskej únie, z ktorých mnohé postup USA v Iraku kritizovali.

Ďalším očakávaným vplyvom na diskurz tohto obdobia je referendum o vstupe Slovenskej republiky do EÚ, jeho výsledky, a kampaň, ktorá mu predchádzala. Najmä účasť v referende, ktorá dosiahla 52,15%, bola od mnohých aktérov terčom kritiky. Táto kritika smerovala najmä na osobu Pála Csákyho, predsedu SMK a vicepremiéra vlády zodpovedného za integráciu. Predseda strany Smer Robert Fico vtedy vyzval Csákyho, aby podal demisiu.¹¹¹ Objavovali sa však aj hlasy, ktoré upozorňovali na to, že po úspešnom referende nemá zmysel riešiť priebeh kampane.¹¹²

Napokon, poslednou skúmanou periódou je obdobie samotného vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie 1. mája 2004. V tomto prípade autor zopakoval postup z predošlého obdobia a určil skúmaná obdobie na dva týždne pred oficiálnym vstupom SR do EÚ a týždeň po tejto udalosti. Toto časové ohraničenie dáva podľa autora dostatočný priestor na zahrnutie relevantných článkov spojených s touto udalosťou. Je možné predpokladať, že záujem o problematiku Európskej únie a európskej integrácie v tomto období stúpol a obyvateľstvo bolo zamerané na prospekty členstva v Európskej únii, ktoré už bolo hotovou vecou. Tým pádom je možné v tomto období relatívne dobre odsledovať a analyzovať konštrukciu identity Európskej únie v rámci slovenskej spoločnosti, keďže tá takúto konštrukciu častokrát priam vyžadovala.

Autor na základe výstupov z programu *Newton* identifikoval 69 článkov z tohto obdobia pomocou kľúčových slov tak, ako v prípade predošlých analýz. Z tohto počtu obsahovalo 62 článkov zmienky s vlastnosťami *logic of appropriateness* a *logic of consequences*. Obe logiky bolo možné lokalizovať v 20 prípadoch. Článkov, ktoré obsahovali konštrukciu Európskej únie s vlastnosťami *logic of consequences* autor identifikoval 31 a v prípade *logic of appropriateness* 11.

Podmienky ovplyvňujúce diskurz v tomto období sa môžu zdať jasné, keďže Slovenská republika sa stala právoplatným členom Európskej únie, čím napríklad podľa bývalého prezidenta Slovenskej republiky Michala Kováča nastal „...*historický okamih, keď sme zavřšili*

¹¹¹ Treba vyvodit' zodpovednosť za slabú kampaň? Pravda, rubrika Slovensko, 20.05.2003, str.2. [cit. 22-04-2022]

¹¹² Treba vyvodit' zodpovednosť za slabú kampaň? Pravda, rubrika Slovensko, 20.05.2003, str.2. [cit. 22-04-2022]

jednu dlhú etapu vývoja slovenského národa a slovenskej spoločnosti... ."113 Ďalšie nominalizácie zahŕňali „završenie snaženia, úsilia“ či „ukončenie cesty“. Články s podobnými naratívami sa často zameriavali na rekapituláciu prístupového procesu a súhrn jej hlavných bodov a udalostí. Premiér Mikuláš Dzurinda sa tesne pred 1. májom vyjadril, že „vstup Slovenska do Európskej únie je [...] naplnením jedného z najvýznamnejších mandátov, ktoré vláda od občanov dostala.“114 Na druhej strane, v médiách dostávali priestor aj euroskeptické či spochybňujúce názory. V tomto prípade je podnetné, že tieto časti textu sa väčšinou spájali s logic of consequences, keďže mnohé hlasy poukazovali na praktické negatívne dôsledky vstupu, alebo členstva SR v EÚ. V neposlednom rade šlo o špecifický prípad opatrení západných krajín na ochranu trhu a zabránenie prílevu pracovnej sily z východu, s ktorým hlavní slovenskí politickí činitelia neboli stotožnení.115

3.3.2 Prevažujúci logický prístup v materiáloch

Na zodpovedanie prvej výskumnej otázky z výsledkov diskurzívnej analýzy s využitím princípov obsahovej analýzy autor identifikoval prevažujúcu logiku v analyzovaných mediálnych výstupoch. Celkovo bolo analyzovaných 145 mediálnych výstupov v rozpätí rokov 1999 až 2004. Z tohto počtu autor identifikoval 59 článkov, ktoré obsahovali konštrukciu identity Európskej únie s charakteristikou logic of consequences, čo predstavuje asi 40,69% všetkých analyzovaných výstupov. V prípade logic of appropriateness autor dospel k identifikácii 20 článkov, ktoré využívajú konštrukcie s vlastnosťami tejto logiky, čo predstavuje okolo 13,79% všetkých výstupov. Z celkového počtu výstupov tiež autor identifikoval 43 mediálnych výstupov, ktoré obsahovali konštrukcie charakteristické pre obe skúmané logiky vo väčšej či menšej miere, čo predstavuje 29,66% celkového počtu. Napokon, 23 výstupov (15,86%) neobsahuje konštrukcie pramienice ani z jednej zo skúmaných logík. Výstupy, ktoré spadajú do tejto kategórie, sa vyznačujú deskriptívnym prístupom a pohľadom do minulosti, zameriavajúc sa na popis samotného prístupového procesu v bodoch či na iné naratívy nesúvisiace s konštrukciou identity Európskej únie v slovenskom prostredí, častokrát spájané s integráciou do Severoatlantickej aliancie. Výsledky tejto analýzy mediálneho priestoru teda dokázali prevažujúce použitie *logic of consequences* aj v tomto prípade.

¹¹³ Slávnostné zasadnutie Národného konventu do Európskej únie. Rádio Slovensko, Rádiožurnál, 1.5.2004. [cit. 22-04-2022]

¹¹⁴ MODERÁTORKA: Andrea Belányiová. TA3, Hlavné správy, 28.04.2004. [cit. 22-04-2022].

¹¹⁵ O päť minút dvanásť. STV1, 2.5.2004. [cit. 22-04-2022].

Analyzované obdobie	Celkový počet mediálnych výstupov	Mediálne výstupy obsahujúce logic of appropriateness	Mediálne výstupy obsahujúce logic of consequences	Mediálne výstupy obsahujúce obe logiky	Mediálne výstupy neobsahujúce žiadnu z logík
12/1999 až 02/2000	20	2	10	3	5
05/2003	56	7	18	20	11
04/2004 až 05/2004	69	11	31	20	7
Celkovo	145	20	59	43	23

V mediálnom priestore je príležitostí na nominalizáciu a predikáciu Európskej únie a konštrukciu jej identity, prirodzene, omnoho väčší. Jedná sa o pramene, ktoré nepodliehajú politickým jednaniam, hľadaniu kompromisov, a široká paleta skúmaných periodík či iných prameňov poskytuje naozaj unikátny pohľad na vytváranie identity Európskej únie ako *other* voči slovenskému prostrediu (*self*), kde ale často *self* splyva s *other*, najmä pri oficiálnom vstupe Slovenskej republiky do EÚ v máji 2004.

3.3.3 Logic of appropriateness

Pri prameňoch a zmienkach s vlastnosťami *logic of appropriateness* je možné identifikovať väčšinu metaforických nominalizácií Európskej únie či prístupového procesu samotného. V mnohých prameňoch je možné sa stretnúť s formuláciami ako „*završenie 11-ročného snaženia*“,¹¹⁶ „*završenie cesty*“,¹¹⁷ a článok z mája 2003, ktorý bol vydaný v období majstrovstiev sveta v hokeji, dokonca prirovnáva prístupový proces do EÚ k ceste slovenskej hokejovej reprezentácie, začínajúcu v tretej kategórii majstrovstiev sveta a končiacu najväčšími úspechmi samostatnej hokejovej histórie.¹¹⁸ V mediálnom priestore je prístupový proces ako taký a smerovanie Slovenskej republiky do Európskych štruktúr označované za „*neodvratný*“

¹¹⁶ MODERÁTORKA: Mariana Tökölyová. TA3: Hlavné správy 18:45, 27.04.2004 [cit. 18-04-2022]

¹¹⁷ Poďakovanie vládám, poslancom a občanom. Nový deň: Domov, 30.04.2004, str.2 [cit. 18-04-2022]

¹¹⁸ Ako v hokeji, tak v referende. Sme: Stanoviská, diskusia, polemika, 12.05.2003, str.8 [cit. 18-04-2022]

proces“¹¹⁹ a zaznievajú myšlienky, že Slovenská republika vlastne „nemala inú alternatívu“.¹²⁰ V súvislosti s tým je do istej miery akceptované, že politici a iné aktéri, ktorí viedli prístupový proces alebo samotné rokovania dostali od občanov na tento proces *mandát* a jeho završenie bolo ich *poslaním*¹²¹.

Samotné slovné tvary ako *história* či *historickosť* sa v diskurze objavujú vo viacerých médiách a pri viacerých príležitostiach. Vo väčšine prípadov ide o konštrukciu v zmysle „*historickej chvíle*“ či „*historickej možnosti*“, čo dokladuje aj vyhlásenie vlády Slovenskej republiky z 28. apríla 2004, ktoré hovorí o „*historickej udalosti a novej príležitosti, ktorá [...] rozšírením o desať nových krajín a dosiahnutým pokrokom v rokovaníach s ďalšími štátmi EÚ uzatvára smutnú a tragickú kapitolu delenia kontinentu po 2. svetovej vojne a počas studenej vojny.*“¹²²

Pri zameraní sa na Európsku úniu ako celok, nominalizácia v slovenskom mediálnom priestore využívala konštrukcie vyžadujúce značnú dávku fantázie, ako napríklad „*nebeská brána*“, „*nedobytná pevnosť*“ či „*elitná skupina*“.¹²³ Dôraz sa kládol na prekonanie rozdielov medzi členskými krajinami¹²⁴, kde bolo možné identifikovať aj formuláciu o následníctve ríše Karola Veľkého¹²⁵, kedy bola Európa v podobnom rozsahu naposledy zjednotená.

Jeden z najpoužívanejších naratívov v súvislosti s Európskou úniou je samozrejme prítomnosť istých „*vnútorných pravidiel*“ alebo „*zdieľaných hodnôt*“,¹²⁶ ktoré toto zoskupenie štátov vyznáva. Tieto hodnoty boli často označené ako „*európske*“, pričom sa v článkoch zamieňala formulácia *Európa* či *európsky* za Európsku úniu a opačne. Medzi tieto hodnoty v daných textoch patrili ľudské práva, sloboda, demokracia, či mierové spolužitie. Niektoré aktéri si pod týmito hodnotami predstavovali ďalšie pojmy, ako napríklad v prípade Kresťanskodemokratického hnutia (KDH), ktoré za spoločnú európsku hodnotu považovalo kresťanstvo.¹²⁷ V tomto prípade je viditeľný konštruktivistický prístup vytvárania identity v zmysle toho, že vnútorná identita hnutia a jeho členov, založená na kresťanskom princípe,

¹¹⁹ Prečo Áno Európskej únii (83). Hospodársky denník, 02.05.2003, str.1 [cit. 20-04-2022]

¹²⁰ Anketa HN. Hospodárske noviny: Euro, 14.05.2003, str.15 [cit. 21-04-2022]

¹²¹ L. Miklós: Snažíme sa o inštitucionálne posilnenie rezortu životného prostredia. Národná obroda 10.01.2000, str.15 [cit. 22-04-2022]

¹²² *Vláda prijala vyhlásenie k vstupu do únie*. Nový deň, Domov, str.2, 29.04.2004. [cit. 23-04-2022]

¹²³ *Obliehanie pevnosti zvanej EÚ pokračuje*. Sme: Stanoviská, diskusia, polemika, 05.01.2000, str.4 [cit. 19-04-2022]

¹²⁴ *Prostriedky na zníženie rozdielov v zaostalých regiónoch*. Hospodárske noviny: Európa, 28.04.2004 [cit. 20-04-2022]

¹²⁵ *Píše sa história*. Hospodárske noviny: Slovensko v EÚ, 27.04.2004, str.4 [cit. 20-04-2022]

¹²⁶ *Slovenská cesta do únie: od Mečiara po vstup*. Sme: Sme v EÚ, 30.04.2004, str.11 [cit. 20-04-2022]

¹²⁷ MODERÁTORKA: Ľuba Oravová. STV1: O päť minút dvanásť 11:55, 02.05.2004 [cit. 20-04-2022]

rezultovala v nominalizácii Európskej únie na základe týchto hodnôt, čím dokázala nemožnosť objektivity hodnotiacej entity. Prípád KDH je pozoruhodný aj v tom, že jej zástupcovia v mediálnych výstupoch či debatách pri prevahe argumentov charakteristických pre logic of consequences zdôrazňovali nazeranie na Európsku úniu z hodnotového hľadiska, čiže s využitím logic of appropriateness.¹²⁸

V súvislosti s európskymi hodnotami, respektíve hodnotami Európskej únie autor identifikoval aj zmienky o európskej identite, ktorá pramenila práve z týchto zdieľaných hodnôt. Analyzované výstupy sa zaoberali najmä implementáciou európskej identity do slovenského prostredia a otázkou, do akej miery je túto identitu vhodné preniesť do slovenského prostredia. Článok v periodiku Nový deň na túto problematiku ponúkal odpoveď v zmysle toho, že „hodnoty, ktorým Európska únia verí, ktoré dali základ jej vzniku, [treba] aj uznávať. Inak sa môže stať, že de jure budeme patriť do EÚ, ale to, k čomu sa napokon doma dopracujeme, európske nebude.“¹²⁹ Ide o príklad identifikácie princípu *self* vo vzťahu k *other*, pričom v tomto prípade identita *self*, teda slovenskej spoločnosti, inkorporuje časti identity *other*, čiže Európskej únie a jej hodnôt. V nadväznosti na tento proces sa objavovali aj hlasy, ktoré vyjadrovali obavy nad výsledkami takéhoto hodnotového splynutia a varovali pred „stratou duchovnej identity Slovenska“, prípadne ohrozením „národnej identity štátu“.¹³⁰ Na tieto obavy priamo reagovala napríklad PhDr. Anna Remišová, v tom čase pracovníčka katedry kulturológie filozofickej fakulty Univerzity Komenského, ktorá sa vyjadrila: „Som presvedčená, že okrem ekonomických výhod, prinesie náš vstup do Európskej únie aj zvýšenie kultúrnej a mravnej úrovne krajiny. Myslím si, že slovenská kultúra v tej európskej nestratí svoju identitu. Naopak, vďaka konfrontácii s inými kultúrami budeme mať možnosť získať objektívnejší pohľad na seba samých, čo by nám malo pomôcť pri zdokonaľovaní našej vlastnej kultúry a predovšetkým morálky.“¹³¹ Podobné argumenty zaznievali aj z iných prameňov, predovšetkým zdôrazňujúce bohatstvo európskeho kultúrneho dedičstva a jeho rôznorodosť v rámci členských krajín EÚ, ktoré sa vzájomným poznávaním kultúrne obohacovali.¹³² Hnutie za demokratické Slovensko v čase, kedy razilo opozičnú politiku voči vláde Mikuláša

¹²⁸ MODERÁTORKA: Ľuba Oravová. STV1: O päť minút dvanásť 11:55, 02.05.2004 [cit. 20-04-2022]

¹²⁹ Kam smerujeme a komu sa naozaj podobáme. Nový deň: Fakty, 15.05.2003, str.8 [cit. 21-04-2022]

¹³⁰ Podmienky úspechu. Hospodársky denník, 09.05.2003, str.1 [cit. 22-04-2022]

¹³¹ Anketa HN. Hospodárske noviny: Euro, 14.05.2003, str.15 [cit. 22-04-2022]

¹³² K veciam verejným. Nový deň: Publicistika, 12.05.2003, str.9 [cit. 23-04-2022]

Dzurindu, tento fenomén popísalo ako „*hľadanie Slovenska v Európe a hľadanie Európy na Slovensku*.“¹³³

Napokon, vstup Slovenskej republiky do Európskej únie bol predikovaný v zmysle prinášania nových výziev a pohľadov do vnútroštátnej politickej, sociálnej a ekonomickej situácie. Autor identifikoval konštrukcie ako „*príležitosť na hľadanie zmyslu štátu*“¹³⁴ či „*prínos v podobe novej politickej kultúry*.“¹³⁵ Naratív dokresľuje vyjadrenie premiéra Mikuláša Dzurindu z prvého slávnostného zasadnutia Národného konventu,¹³⁶ kde hovoril o predstavách vlády k budúcnosti Slovenskej republiky v Európskej únii z hodnotového hľadiska. Zdôrazňoval najmä zbytočnosť delenia, dôležitosť rovnoprávnosti, zdieľaných hodnôt, ktorými sú demokracia, sloboda, právny štát a ochrana práv jednotlivca.¹³⁷

3.3.4 Logic of consequences

Z pohľadu *logic of consequences* sa v mediálnom priestore uplatňuje viac predikácia ako nominalizácia metaforického typu. Bolo možné predpokladať výskyt takéhoto prístupu v diskurze a konštrukcii identity Európskej únie a autor identifikoval niekoľko hlavných kategórií nominalizácie a predikácie s vlastnosťami *logic of consequences*. Tieto predikácie boli často využívané podporovateľmi či naopak skeptikmi a odporcami integrácie do Európskej únie ako zdôraznenie výhod a nevýhod vstupu Slovenskej republiky.

V prvom rade sa v textoch objavuje mnoho odkazov na ekonomické aspekty integrácie. Texty zmieňujú mnohé ekonomické výhody, ktoré sa otvorením trhu ponúknu slovenskej spoločnosti, ako sú napríklad „*zvyšovanie životnej úrovne*“,¹³⁸ „*slobodný prístup k trhom v ostatných členských krajinách*“,¹³⁹ „*podpora rozvoja trhovej ekonomiky*“¹⁴⁰ a „*vyššia miera medzinárodného obchodu a zrušenie jeho obmedzení*“.¹⁴¹ Tieto argumenty boli aktérmi využívané ako nosné a podľa prieskumov vtedajšej verejnej mienky ich slovenská verejnosť od vstupu do Európskej únie v relatívne veľkom počte očakávala.¹⁴² Predstavuje to názorný príklad

¹³³ Prelamovanie obručí. Nový deň: Náš Host', 22.05.2003, str.10 [cit. 23.04.2022]

¹³⁴ Prečo Áno Európskej únii (83). Hospodársky denník, 02.05.2003, str.1 [cit. 20-04-2022]

¹³⁵ MODERÁTORKA: Anna Vargová. TV JOJ: Sedmička 11:30, 02.05.2004 [cit. 22-04-2022]

¹³⁶ Do európskej rodiny s nádejou aj obavami. Nový deň, 03.05.2004, str.1 [cit. 24-02-2022]

¹³⁷ tamtiež

¹³⁸ Prečo Áno Európskej únii (83). Hospodársky denník, 02.05.2003, str.1 [cit. 20-04-2022]

¹³⁹ Slovensko medzi elitou. Profit: Editoriál, 03.05.2004, str.7 [cit. 23-04-2022]

¹⁴⁰ Do európskej rodiny s nádejou aj obavami. Nový deň, 03.05.2004, str.1 [cit. 24-02-2022]

¹⁴¹ K veciam verejným. Nový deň: Publicistika, 12.05.2003, str.9 [cit. 23-04-2022]

¹⁴² Ivo Kunsch, komentátor: "O vstup sme sa usilovali 11 rokov". STV1: Hlavné správy a komentáre 18:45, 29.04.2004 [cit. 23.04.2022]

identifikácie a predikácie Európskej únie na základe verejného diskurzu, ktorý sa pretavil do konštrukcie vnímania Európskej únie ako hýbateľa pozitívnych ekonomických zmien. K týmto efektom sa radila aj predikácia stabilizácie slovenskej ekonomiky či potlačenie korupcie.

V súvislosti s priamymi ekonomickými vplyvmi sa v analyzovaných výstupoch objavoval predikácie odkazujúce na „*mobilitu pracovnej sily*“, ktoré ale neboli prezentované vo výhradne pozitívnom svetle. Pri vstupe 10 nových členských krajín do Európskej únie v máji 2004, z ktorých 8 prechádzalo post-socialistickou transformáciou ekonomiky a spoločnosti, totiž všetky pôvodné členské štáty s výnimkou Švédska, Írska a Veľkej Británie uplatnili reštrikcie na prístup pracovnej sily do ich ekonomickej sféry. V slovenskom prostredí sa tento postup stretol s nevôľou, bol vykresľovaný ako „*zrada*“¹⁴³ a predseda strany Smer Robert Fico sa vyjadril, že „*Slovensko bolo oklamané*.“¹⁴⁴ Vtedajší minister financií Ivan Mikloš tento prístup označil za „*neférový*“¹⁴⁵ a obaja aktéri sa zhodli, že hlavnou príčinou je „*najmä vnútorný tlak verejnosti v členských krajinách, ktorá sa obáva, že slovenská lacná pracovná sila je pre nich konkurenciou*.“ Zaujímavosťou je, že aj keď sa pohľady oboch politických predstaviteľov v pomenovaní problematiky zhodovali, obaja ponúkali rozdielne riešenie a predstavy o slovenskej odpovedi na tieto akty. Zatiaľ čo Robert Fico podporoval odvetné opatrenia a označil ich za „*prejav suverenity a dôstojnosti štátu*“, Ivan Mikloš s takýmito opatreniami nesúhlasil a vyjadril sa, že „*ak nepríde práca za kapitálom, príde kapitál za pracou*“, čím v kontexte ďalších vyjadrení narážal na relatívne liberálnu daňovú politiku Slovenskej republiky v porovnaní s členskými krajinami EÚ v tom období.¹⁴⁶

Na druhej strane, euroskeptici predikovali vstup Slovenska do Európskej únie a jeho integráciu častokrát v negatívnom svetle a varovali pred možnými nežiaducimi dôsledkami. Na základe analýzy mediálnych výstupov je možné predpokladať, že v skúmaných obdobiach medzi skeptikmi integrácie neprevažoval pohľad, aby Slovenská republika do Európskej únie nevstupovala, ich argumenty boli skôr mierené na problematiku toho, že najmä slovenská ekonomika na takýto krok nebola pripravená. Medzi hlavné negatívne predikácie v oblasti ekonomiky patrili v analyzovaných výstupoch najmä „*riziko znehodnotenia úspor*“,¹⁴⁷ čo bolo

¹⁴³ Týždeň doma a vo svete. Markíza.sk, 03.05.2004 [cit. 24-04-2022]

¹⁴⁴ tamtiež

¹⁴⁵ tamtiež

¹⁴⁶ Týždeň doma a vo svete. Markíza.sk, 03.05.2004 [cit. 24-04-2022]

¹⁴⁷ Podmienky úspechu. Hospodársky denník, 09.05.2003, str.1 [cit. 25-04-2022]

spojené aj so strachom o stabilitu kurzu slovenskej koruny, „*rastúce ceny potravín*“,¹⁴⁸ zapríčinené najmä rozdielnou cenovou hladinou a dereguláciou cien, či „*nizka úroveň HDP na obyvateľa v porovnaní s prahom konkurenčnej zrelosti*“,¹⁴⁹ spôsobujúca upadajúcu konkurencieschopnosť slovenských firiem a podnikateľov v európskom prostredí. Témou sa zaoberali najmä slovenskí poľnohospodári a periodikum Roľníckej noviny. Celkovo bolo však zdôrazňované, že „*politické a ekonomické výhody zďaleka prevažujú riziká a výzvy, ktoré so vstupom do únie súvisia*“, ako citovali Hospodárske noviny v máji 2003 vtedajšieho komisára EÚ pre rozšírenie, Güntera Verheugena.¹⁵⁰

Výhodnosť členstva Slovenskej republiky v Európskej únii sa vo verejnom diskurze prezentovala aj prístupom k štrukturálnym fondom, či už tzv. predvstupovým, alebo tým, ku ktorým by Slovenská republika získala prístup po vstupe v máji 2004. Tieto štrukturálne fondy mali byť podľa niektorých aktérov využité na riešenie viacerých slovenských vnútorných problémov, ako napríklad „*vyrovnanie regionálnych rozdielov*“ či pomôcť s modernizáciou slovenskej ekonomiky. Tento prístup bol založený najmä na fakte, že pri efektívnom čerpaní európskych fondov by sa Slovenská republika stala tzv. čistým prijímateľom či poberateľom európskych fondov¹⁵¹. V roku 2004 však nastala situácia, keď politickí aktéri upozorňovali na problém s čerpaním týchto fondov, ako napríklad predseda strany Smer Robert Fico: „*Myslím, že zo Slovenska sa má zaplatiť do rozpočtu Európskej únie okolo 10 miliárd korún. A je 26 miliárd korún pripravených na čerpanie z fondov [...] Tie peniaze možno budú dohodnuté, takzvané nakontrahované v roku 2004, ale nie je záruka v žiadnom prípade, že budú aj realizované v roku 2004, čo by spôsobilo, že v roku 2004 dáme viacej do rozpočtu Európskej únie ako z rozpočtu Európskej únie príde.*“¹⁵²

Predikácia konkrétnych vplyvov členstva a integrácie do Európskej únie sa neobmedzovala len na finančné a hospodárske aspekty. V analyzovaných výstupoch autor identifikoval konštrukcie o „*podpore vzdelávania*“ či „*možnosti študovať v zahraničí za lepších podmienok*“, ale aj o „*prístupe k vedecko-technickým poznatkom v únii.*“¹⁵³ Z geopolitického hľadiska predstavovala Európska únia platformu, ktorou Slovensko mohlo „*posilniť svoju medzinárodnú prestíž*“,

¹⁴⁸ Vstup do EÚ najviac postihne fajčiarov. Večerník všetkých Bratislavčanov: Politika, 03.05.2004, str.10 [cit. 25.04.2022]

¹⁴⁹ MODERÁTORKA: Ľuba Oravová. STV1: O päť minút dvanásť 11:55, 02.05.2004 [cit. 25-04-2022]

¹⁵⁰ Verheugen: Rozhodnite sami. Hospodárske noviny: Spoločnosť a politika, 06.05.2003, str.2 [cit. 26-04-2022]

¹⁵¹ To znamená, že v reálnych číslach by Slovenská republika obdržala väčšiu sumu vo forme fondov a pomoci ako by odviedla do spoločného rozpočtu.

¹⁵² MODERÁTORKA: Ľuba Oravová. STV1: O päť minút dvanásť 11:55, 02.05.2004 [cit. 25-04-2022]

¹⁵³ Prečo Áno Európskej únii (83). Hospodársky denník, 02.05.2003, str.1 [cit. 20-04-2022]

získať „pevné postavenie na medzinárodnej scéne“ a stať sa súčasťou globálnej „geopolitickej sily“. Predikácia Európskej únie a jej konštrukcia ako zoskupenie, ktoré by pomohlo zvýšiť vážnosť a postavenie Slovenska vo svete nebola v textoch spochybňovaná, naopak, politickí aktéri zdôrazňovali aj „možnosť podieľať sa na rozhodovaní únie“. ¹⁵⁴

Osobitnou kategóriou zmienok a konštrukcií charakteristických pre logic of consequences boli právne normy a iné štandardy (acquis communautaire). Na základe europeizácie a aproximácie slovenského právneho systému na normy Európskej únie tak mnoho konštrukcií Európskej únie v textoch spočívalo v jej roli ako príkladu, podľa ktorého by boli upravované slovenské štandardy a normy. Na rozdiel od programových vyhlásení vlády však v mediálnom priestore tieto zmienky predstavovali menej dominantnú časť.

V súvislosti s tým, hlavne v politickej sfére a politických vyhláseniach, Európska únia predstavovala autoritu, na ktorú domáci aktéri odkazovali najmä v prípade nepopulárnych reforiem, opatrení, či pri riešení problémov, ktoré vnútroštátni aktéri nevedeli odstrániť. V niektorých prípadoch sa takéto vyjadrenia zakladali čiastočne na pravde, ako bolo napríklad odstavenie blokov jadrovej elektrárne Jaslovské Bohunice, ale v iných prípadoch išlo o odovzdávanie zodpovednosti za nutné reformy na Európsku úniu. ¹⁵⁵ Autor však identifikoval aj postoje, ktoré tvrdili, že „prístupový proces do EÚ prinútil týchto lokálnych politikov, aby odkopírovali legislatívu a právne prostredie západnej Európy a krajina sa po formálnej stránke podobala na štát v EÚ.“ ¹⁵⁶ Predikácia EÚ odkazovala napríklad aj na úniu ako riešiteľa vnútrospoločenských problémov, ako je rodová rovnosť, či medzinárodných sporov, ako bola diplomatická situácia s Maďarskom. V druhom prípade bol postoj Európskej únie celkom jednoznačný a tvrdil, že si tieto problémy majú kandidátske krajiny vyriešiť samé medzi sebou ¹⁵⁷.

Na základe analýzy programových vyhlásení vlád a mediálneho priestoru, rezultujúcu v doplnení obrazu konštrukcie identity Európskej únie z pohľadu logic of consequences and logic of appropriateness je teda možné dokázať prítomnosť oboch logík v mediálnom priestore a určiť prevažujúcu logiku na základe prvej výskumnej otázky.

¹⁵⁴ Slovensko oboma nohami v Európe! Markíza, 01.05.2004 [cit. 26-04-2022]

¹⁵⁵ MODERÁTORKA: Ľuba Oravová. STV1: O päť minút dvanásť 11:55, 02.05.2004 [cit. 25-04-2022]

¹⁵⁶ Poľnohospodárstvo životnú úroveň nezvýši. Pravda: Ekonomika, 29.04.2004. str.14 [cit. 26-04-2022]

¹⁵⁷ Zabalzamovaní humanisti. Nový deň: Náš Host', 15.05.2003, str.10 [cit. 26-04-2022]

Záver

V tejto bakalárskej práci sa autor zameril na analýzu konštrukcie identity Európskej únie v slovenskej verejnej sfére. Využitím konštruktivistických a postštrukturalistických princípov metódou diskurzívnej analýzy s prvkami kvalitatívnej obsahovej analýzy autor dospel k zodpovedaniu výskumných otázok.

Čo sa týka politickej sféry, autor analyzoval programové vyhlásenia vlád z rokov 1994/1995, 1998 a 2002. V mediálnej sfére autor analyzoval dobovú tlač a dostupné zdroje z televízie a rádia v troch vybratých obdobiach, aby zaistil čo najväčšiu vzorku zodpovedajúcu rozsahu bakalárskej práce.

V prípade prvej výskumnej otázky „Ktorá z dvoch logík prevládala v slovenskom verejnom diskurze počas prístupového procesu do EÚ?“ najskôr autor identifikoval prítomnosť oboch logických prístupov v politickej a mediálnej sfére. Kvalitatívnou obsahovou analýzou a následne diskurzívnou analýzou prišiel k výsledkom, ktoré ponúkajú perspektívu využitia oboch logík.

Z celkového počtu 128 analyzovaných zmienok o Európskej únii, ktoré prispievali k jej konštrukcii, v programových vyhláseniach vlády, autor identifikoval 113 zmienok s vlastnosťami *logic of consequences*, čo predstavuje 88,28% všetkých zmienok, a 15 zmienok charakteristických pre *logic of appropriateness*, teda 11,72% všetkých zmienok. Autor tak dokázal, že v týchto dokumentoch sú prítomné obidve tieto logiky, ale dominantne prevažujúcou logikou je *logic of consequences*.

V mediálnom priestore autor analyzoval celkový počet 145 mediálnych výstupov z denníkov, televíznych výstupov a rádia. Pomocou kvalitatívnej obsahovej analýzy a diskurzívnej analýzy autor určil 23 výstupov (15,86%), ktoré neobsahovali ani jednu zo skúmaných logík. Išlo najmä o deskriptívne články, články prezentujúce fakty či súhrn slovenského prístupového procesu. V zvyšnom počte autor identifikoval 43 článkov (29,66%), ktoré obsahovali obidve tieto logiky. Autor ďalej neanalyzoval pomer využitia jednotlivých logík v daných článkoch z dôvodu rozsahu práce. Mediálnych výstupov, ktoré obsahovali konštrukcie Európskej únie spadajúce do *logic of consequences* autor identifikoval 59 (40,69%) a výstupov s vlastnosťami výlučne *logic of appropriateness* 20 (13,79%).

Z týchto výstupov je teda možné zodpovedať prvú výskumnú otázku v tom zmysle, že na základe vzorky analyzovaných dát v slovenskom mediálnom a politickom diskurze prevládala

logic of consequences. V prípade programových vyhlásení vlád sa tento výsledok dal predpokladať už vzhľadom na povahu dokumentov. Znamená to, že verejný diskurz na Slovensku nominalizoval a predikoval Európsku úniu v danom období prevažne pomocou konkrétnych výhod a prínosov, ale aj negatív. Zameriaval sa aj na praktické dôsledky vstupu a aproximáciu a europeizáciu slovenských podmienok podľa európskeho vzoru.

V nadväznosti na to autor v práci odpovedal aj na druhú výskumnú otázku, ktorá znie „Ako bola konštruovaná identita Európskej únie v slovenskej verejnej sfére? Čím bola určovaná jej identita?“ V prípade samotného prístupového procesu išlo najmä o konštrukcie opisujúce nevyhnutnosť tohto procesu a zdôrazňovanie neexistencie alternatívy. Proces bol nominalizovaný ako cesta a vstup do EÚ ako jej ukončenie.

Najväčšia miera metaforickej nominalizácie sa objavovala v zmienkach prameniach z *logic of appropriateness*, či už v programových vyhláseniach vlády alebo v mediálnom priestore. Operovalo sa najmä s pojmi ako historická šanca alebo zodpovednosť, ale výnimkou neboli ani vzletné prirovnania. Boli zdôrazňované spoločné tradície a hodnoty, ku ktorým by Slovenská republika vstupom získala prístup a EÚ bola vykresľovaná ako spoločenstvo štátov, ktoré dodržiujú určité normy, ktoré sa prenesú do slovenských pomerov. Analýza ukázala aj postupné prelínanie princípu *self a other*, čo bolo viditeľné najmä v prípade Slovenska ako súčasť európskej kultúry. Identita Európskej únie bola vytváraná aj s pomocou predstáv o elitnosti a výnimočnosti tohto zoskupenia. Mnoho priestoru sa venovalo národnej identite štátu, kde dominovali dva pohľady. Prvý hovoril o tom, že Európska únia predstavuje zoskupenie rozličných kultúr, ktoré sa navzájom obohacujú a dávajú príležitosť slovenskej spoločnosti. Na druhej strane, skeptické hlasy vykresľovali Európsku úniu ako hrozbu pre slovenskú národnú identitu a zdôrazňovali riziko jej zániku. Napokon, Európska únia bola vo verejnom diskurze asociovaná s hodnotami ako demokracia, sloboda, rovnosť a práva jednotlivca.

V prípade *logic of consequences* išlo predovšetkým o predikáciu Európskej únie pomocou vykresľovania dôsledkov integrácie a vstupu Slovenskej republiky do únie. V popredí sa nachádzali ekonomické dôvody, ktoré zahŕňali podporu slovenskej ekonomiky, zvýšenie životnej úrovne, otváranie nových trhov či podporu medzinárodného obchodu členských štátov. Tento naratív sa mierne zmenil v roku 2004, keď bolo jasné, že všetky členské štáty EÚ pred májom 2004 s výnimkou Veľkej Británie, Írska a Švédska zaviedli opatrenia proti prílevu občanov nových členských štátov EÚ do ich ekonomiky. Napriek tomu bola ekonomická

integrácia a voľný pohyb pracovnej sily jeden z nosných pilierov predikácie Európskej únie v analyzovaných prameňoch. Na druhej strane, objavovali sa hlasy a naratívy, ktoré vykresľovali Európsku úniu ako hrozbu pre udržateľnosť konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky a hrozili zvyšovaním cien komodít.

Ako jedna z ďalších konkrétnych výhod integračného procesu do Európskej únie boli vykresľované štrukturálne fondy a ďalšie finančné benefity, ktoré Slovenská republika mala možnosť získať ako kandidátska a neskôr ako členská krajina únie. Autor v médiách identifikoval aj debatu o efektívnosti využívania týchto fondov, kedy skeptici hrozili, že by sa Slovensko v prípade vysokej neefektívnosti čerpania mohlo stať čistým prispievateľom.

Ďalšími konkrétnymi predikáciami Európskej únie boli zmienky o podpore vzdelávania a študentskej mobilite, posilnení medzinárodného postavenia a prestíže Slovenskej republiky či schopnosť Európskej únie riešiť vnútroštátne problémy na Slovensku, ako boli korupcia, regionálne rozdiely alebo rodová nerovnosť.

Napokon, aj pod vplyvom nutnosti europeizácie a aproximácie slovenských legislatívnych noriem sa presadzoval obraz Európskej únie ako inštitúcie, ktorá určuje štandardy vo viacerých sférach štátnej správy a zároveň ako supervízora, ktorý na dodržiavanie týchto noriem dohliada. Táto situácia zároveň stavala Európsku úniu do pozície garanta stability slovenských podmienok.

Táto bakalárska práca zodpovedala na výskumné otázky dané na začiatku práce a tým poskytla príspevok do vedeckého poznania o prístupovom procese Slovenskej republiky do EÚ, čím je bezpochyby prínosom do akademickej debaty. V súvislosti s názvom práce je teda možné zhodnotiť, že skôr než návrat do hodnotovej „Európy“ predstavoval integračný proces SR do EÚ využitú príležitosť na získanie konkrétnych benefitov pre slovenskú spoločnosť.

Autor podriadil metódy analýzy a rozsah analyzovanej literatúry podmienkam bakalárskej práce. Samozrejme, vo výskume by sa dalo pokračovať a mohol by byť rozšírený. Je možné rozšíriť portfólio analyzovanej literatúry, či už úpravou analyzovaného časového obdobia, alebo zahrnutím ďalších materiálov, najmä z politickej sféry. Bolo by možné využiť stránicke programy z daného obdobia, ku ktorým autor nemal prístup. Taktiež by sa dalo pracovať s prepismi parlamentných debát a vystúpení, ktoré by ponúkli ďalší vhľad do problematiky. Výskum by sa taktiež mohol zamerať na jednotlivých aktérov a prisudzovať im postoje k problematike. V budúcom výskume môže táto bakalárska práca poslúžiť ako základ rozmernejšej analýzy.

Tabuľka: Nominalizácia a predikácia v analyzovanej literatúre

Logic of appropriateness	Logic of consequences
<ul style="list-style-type: none"> - Demokracia, sloboda - Právny štát, práva jednotlivca - Zdieľané hodnoty, ku ktorým sa SR dostane - Historické tradície, ktoré SR s EÚ spájajú - Historická šanca sa pripojiť k spoločenstvu, kde SR patrí - S tým súvisiaca historická zodpovednosť využiť poskytnutú šancu - Vzťahy v EÚ ako štandard zahraničných vzťahov - SR ako súčasť európskej kultúry a európskych zvyklostí - Spoločná európska zodpovednosť za svetové problémy, ako sú klimatická zmena či bezpečnostná situácia vo svete - EÚ ako spolok rozličných kultúr, ktoré sa navzájom obohacujú - Hrozba zániku slovenskej národnej identity 	<ul style="list-style-type: none"> - Podpora slovenskej ekonomiky - Možnosť prístupu na nové trhy bez predošlých bariér, či už z pohľadu štátu alebo súkromnej sféry - Možnosť prílevu zahraničných investícií na Slovensko bez predošlých bariér - Rast životnej úrovne - Zvýšený zahraničný obchod - Využitie európskych finančných zdrojov, najmä štrukturálnych a iných fondov na riešenie slovenských problémov - Normy EÚ ako legislatívne normy a štandardy pre SR - EÚ ako “supervízor” podmienok na Slovensku - EÚ ako ručiteľ za stabilitu SR a regiónu

Summary

In this bachelor thesis the author focused on the analysis of the construction of the identity of the European Union in the Slovak public sphere. Based on constructivist and poststructuralist principles, using the method of discourse analysis with elements of qualitative content analysis, the author arrived at the answers to the research questions.

As far as the political sphere is concerned, the author analysed the programme statements of the governments of 1994/1995, 1998 and 2002. In the media sphere, the author analysed the contemporary press and available sources from television and radio in the three selected periods in order to ensure as large sample as possible, corresponding to the extent of bachelor thesis.

For the first research question "Which of the two logics prevailed in the Slovak public during the EU accession process?" the author first identified the presence of both logics in the political and media spheres. Through qualitative content analysis and then discourse analysis, the author arrived at results that offer a perspective of the use of both logics.

From a total of 128 analysed references to the European Union in government programme statements which contributed to construction of its identity, the author identified 113 references with characteristics of logic of consequences, representing 88.28% of all references, and 15 references with characteristics of logic of appropriateness, representing 11.72% of all references. Thus, the author has shown that both logics are present in these documents, but the logic of consequences is the predominant one.

In the media space, the author analysed a total of 145 media mentions from daily newspapers, television outlets and radio. Using discourse analysis, the author identified 23 outputs (15.86%) that did not contain either of the logics examined. These were mainly descriptive articles, articles presenting facts or a summary of the Slovak accession process. In the remaining number, author identified 43 articles (29.66%) that contained both of these logics. The author did not further analyse the ratio of the use of each logic in the articles due to the limited extent of the thesis. The author identified 59 (40.69%) media outputs that contained constructions of identity of the European Union that fell under the logic of consequences and 20 (13.79%) outputs with features exclusive for the logic of appropriateness.

Thus, from these outputs it is possible to answer the first research question in the sense that, based on the sample of analysed data, the logic of consequences was predominant in the Slovak media and political discourse. In the case of the governments' programme statements, this result

could have been expected given the nature of the documents. This means that public discourse in Slovakia nominalised and predicalised the European Union in given period mainly by means of concrete advantages and benefits, but also disadvantages. The discourse also focused on the practical consequences of accession and the approximation and Europeanisation of Slovak conditions according to the European model.

Following this, the author also answered the second research question in the thesis, which was "How was the identity of the European Union constructed in the Slovak public sphere? How was its identity determined?" In the case of the accession process itself, there were mainly constructions describing the inevitability of the process and emphasising the absence of an alternative. The process was nominalised as a journey, and EU accession as its completion.

The greatest degree of metaphorical nominalisation appeared in references stemming from the logic of appropriateness, whether in government programme statements or in the media space. In particular, terms such as historical chance or responsibility were mentioned, but metaphorical comparisons were no exception. The common traditions and values to which the Slovak Republic would gain access by joining European Union were emphasised, and the EU was portrayed as a community of states that adhered to certain norms that would be transferred to the Slovak environment. The analysis also showed a gradual blending of the principle of self and other, which was particularly visible in the case of Slovakia as part of European culture. The identity of the European Union was also being created with the help of ideas of elitism and exceptionalism of this group. Much space was devoted to the national identity of the state, where two views dominated. The first was that the European Union was a group of different cultures that enriched each other and provided opportunities for Slovak society. On the other hand, sceptical voices portrayed the European Union as a threat to Slovak national identity and stressed the risk of its demise. Finally, the European Union was associated in public discourse with values such as democracy, freedom, equality, and individual rights.

In the case of the logic of consequences, it was primarily a predicalisation of the European Union by projecting the consequences of integration and the Slovak Republic's accession to the Union. Economic reasons were at the forefront, which included boosting the Slovak economy, raising the standard of living, opening new markets, or promoting international trade of the member states. This narrative changed slightly in 2004 when it became clear that all original EU Member States with the exception of the UK, Ireland and Sweden, had introduced measures to counteract the influx of citizens from the new EU Member States into their economies.

Nevertheless, economic integration and the free movement of labour was one of the main pillars of the European Union prediction in the sources analysed. On the other hand, there were voices and narratives that portrayed the European Union as a threat to the sustainability of the competitiveness of the Slovak economy and a threat of increasing commodity prices.

Structural funds and other financial benefits that the Slovak Republic was able to obtain as a candidate and later as a member country of the Union were portrayed as one of the other concrete advantages of the integration process into the European Union. The author also identified a debate in the media about the efficiency of the use of these funds, where sceptics threatened that Slovakia could become a net contributor in case of high inefficiency of using the funds.

Other specific predications of the European Union included references to the promotion of education and student mobility, the strengthening of the international position and prestige of the Slovak Republic, and the ability of the European Union to address national problems in Slovakia, such as corruption, regional disparities, or gender inequality.

Finally, also under the influence of the need for Europeanisation and approximation of Slovak legislative norms, the image of the European Union as an institution that sets standards in several spheres of state administration and as a supervisor that oversees compliance with these standards was promoted. This situation also placed the European Union in the position of a guarantor of the stability of Slovak conditions.

This bachelor thesis has answered the research questions set at the beginning of the thesis and thus provided a contribution to the scholarly knowledge on the Slovak Republic's EU accession process, which undoubtedly makes it a contribution to the academic debate. In relation to the title of the thesis, it is possible to assess that rather than a return to a value-based "Europe", the integration process of the Slovak Republic into the EU represented an opportunity used to obtain concrete benefits for Slovak society.

The author subordinated the methods of analysis and the scope of the analysed literature to the conditions of the bachelor thesis. Of course, the research could be continued and expanded. It is possible to expand the portfolio of the analysed literature, either by modifying the analysed period or by including other materials, especially from the political sphere. It would be possible to make use of party programmes from the period to which the author did not have access to. It would also be possible to work with transcripts of parliamentary debates and speeches, which would offer further insight into the issues. The research could also focus on individual actors

and attribute to them attitudes to the issues. In future research, this bachelor's thesis could serve as the basis for a broader analysis.

Použitá literatura

Beneš, V. (2008): Diskurzivní analýza. Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-385-7

Correia, J. (2011): The Meanings of Public Sphere. Internacional Conference Public Sphere Reconsidered: theories and practices. UBI, Covilhã. 10.13140/2.1.2305.1529. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/266021611_The_Meanings_of_Public_Sphere

Duleba, A. a Lukáč, P. a Wlachovský, M. (1998): Zahraničná politika Slovenskej republiky. Východiská, stav a perspektívy. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku – Friedrich Ebert Stiftung, 63 s. ISBN 80-967745-4-9

Foucault, M. (2007): Slova a věci. Praha: Computer Press (CP Books), 316 s. ISBN 978-80-251-1713-2

Hansen, L. (2006): Security as Practice: Discourse analysis and the Bosnian war. Londýn: Routledge, 239 s. ISBN 0-203-39033-4

Hansen, L. a Wæver, O. (2002): European Integration and National Identity: The Challenge of the Nordic States. Londnon: Routledge, 248 s. ISBN 9780415261845

Haughton, T. (2007): What does the case of Slovakia tell us about the EU's Active Leverage? Birmingham: Centre for Russian and East European Studies, European Research Institute, University of Birmingham. EUSA Tenth Biennial International Conference Montreal, Canada, 17.-19. mája 2007, Panel 10C.

Hillion, C. (2004): The Copenhagen Criteria and Their Progeny. EU enlargement. Oxford: Hart Publishing, 22 s.

Chow, R. a Rooney, E. (2006): Poststructuralism: theory as critical self-consciousness. Feminist theories in play. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 195 – 210. <https://doi.org/10.1017/CCOL0521807069.010>

Chudžiková, A. a Kasprovicz, D. a Vít, M. (2014): Mational identities in CEE – country case studies. CEE Identity [online]. Dostupné z: <http://www.cееidentity.eu/news/national-0#anch1>

Kaplan, R.B. a Grabe, W. (2002): A modern history of written discourse analysis, Journal of Second Language Writing, Volume 11, Issue 3, 2002, Pages 191-223, ISSN 1060-3743, [https://doi.org/10.1016/S1060-3743\(02\)00085-1](https://doi.org/10.1016/S1060-3743(02)00085-1).

Kirch, A. (2011): Identity Dynamics in the EU Integration Process: Case Study of Estonian and Polish Student Groups. Talinn: Institute for European Studies [online]. Dostupné z: <https://www.ies.ee/studgr.pdf>

Kopeček, L. a Belko, M. a Havlík, V. a Sedlár, J. (2003): Od Mečiara k Dzurindovi. Slovenská politika a politický systém v prvom desiatom samostatnosti. Brno: Masarykova Univerzita, 177 s. ISBN 80-210-3136-0

Kopeček, L. (2007): Politické strany na Slovensku 1989 až 2006. Brno: Masarykova univerzita, s. 349. ISBN 978-80-7325-113-0

Laclau, E. a Mouffe, C. (1985): Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics, London: Verso.

Lapčík, M. (2009): Diskurs jako téma diskursu: O diskursu bez Habermase i bez Foucaulta? Poznámky ke konceptualizaci pojmu. In: FORET, Martin, Marek LAPČÍK a Petr ORSÁG. Kultura – Média – Komunikace 1/2009. Spektákl, mizející realita a (ne)bezpečí informací, diskurs(y) o diskursu. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. s. 93–116. ISSN 1804-0365. March, J. G. a Olsen, J. P. (1998). The Institutional Dynamics of International Political Orders. *International Organization* 52, 4, Autumn 1998, pp. 943–969.

Lombardini, V. a Kuderjavý, J. a Kurucz, M. (1999): Cesta Slovenska do Európskej únie. Medzinárodné otázky, Vol. 8, No. 1, Európska integrácia/ European Integration

Matisová, A. (2002): Prístupový proces Slovenska do Európskej únie. Medzinárodné Otázky, 11(2). Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2002.

Mesežnikov, G. a Dostál, V. (2017): Maximum možného?: 25 rokov samostatnej českej a slovenskej zahraničnej politiky, 25 let samostatné české a slovenské zahraniční politiky. Brno: Masarykova Univerzita. ISBN 978-80-907076-0-3

Moravcsik, A. (1997): "Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics." *International Organization*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1162/002081897550447>

Moravcsik, A. (1999): The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht. *The American Historical Review*. Abingdon: Routledge.

Niemann, A. (1998): The Phare Programme and the Concept of Spillover: Neofunctionalism in the Making. *Journal of European Public Policy* 5 (3): 428–46. <https://doi.org/10.1080/135017698343901>

Pitrová, M. a Fiala, P. (2018): *Evropská Unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 978-80-7325-450-6

Pridham, G. (2002): The European Union's Democratic Conditionality and Domestic Politics in Slovakia: The Mečiar and Dzurinda Governments Compared. *Europe-Asia Studies*, Vol. 54, No. 2

Putnam, R. D. (1988): Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games. *International Organization*, 42(3), 427–460. <http://www.jstor.org/stable/2706785>

Reisigl, M. a Wodak, R. (2017): *The Discourse-Historical Approach (DHA)*. The Routledge Handbook of Critical Discourse Studies. Risse, T. (2018). *Social Constructivism and European Integration*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/hepl/9780198737315.003.0007>

Ringmar, E. (1997): On the Causes of War [Review of *On the Causes of War*, by H. Suganami]. *Cooperation and Conflict*, 32(2), 223–230. <http://www.jstor.org/stable/45083917>Waltz, K. N. (1959). *Man, the State, and War: A Theoretical Analysis*. New York: Columbia University Press

Ruggie, J. (1997): *Globalization and the embedded liberalism compromise: The end of an era?*, MPIfG working paper, No. 97/1. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10419/41683>

Šebesta, K. a Lehečková, E. a Pierśceniak, P. a Šormová, K. (2016): *Aplikovaná lingvistika: Příručka pro studenty Bc. Studia ČJL*, s. 79. Praha: Univerzita Karlova v Praze, ISBN 978-80-246-3277-3

Waltz, K.N. (1959): *Man, the State, and War: A Theoretical Analysis*. New York: Columbia University Press

Wæver, O. (2002): *Identity, communities and foreign policy: discourse analysis as foreign policy theory*. *European Integration and National Identity: The Challenge of the Nordic States*. London. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203402207>

Wendt, A. (1999): *Social Theory of International Politics*. *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511612183>.

Wodak, R. a Meyer, M. (2001): *Methods of Critical Discourse Analysis*. Londýn: SAGE Publications, 200 s. ISBN 0-7619-6153-4

Súhrnné výsledky hlasovania. Voľby do NR SR 1994. Štatistický úrad. [cit. 22-03-2022]. Dostupné z: <https://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr1994/slov/volby21.htm>

Počet a podiel platných hlasov pre politické strany, ktoré postúpil do NR SR. Štatistický úrad. [cit. 22-03-2022]. Dostupné z: <https://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr1998/results/tab3.jsp.htm>

Chronológia prístupového procesu SR do EÚ. Národná Rada SR [cit. 12-04-2022]. Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/?SectionId=17>

Accession criteria. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations. European Commission [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/glossary/accession-criteria_en

Consolidated Version of the Treaty on European Union. Official Journal of the European Union (2012). [online]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF

Treaty of Amsterdam. European Parliament (1997) [online]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-amsterdam>

Agenda 2000: 3. The Opinions of the European Commission on the Applications for Accession. (1997) Brusel: Európska komisia.

Slovensko a Európska únia. Euractiv.sk (2005) [online]. Dostupné z: <https://euractiv.sk/section/slovenske-predsednictvo/linksdossier/slovensko-a-europska-unia/>

Účasť oprávnených občanov v referende (relatívne údaje). Štatistický úrad SR. (2003) [online]. Dostupné z: <https://volby.statistics.sk/ref/ref2003/webdata/sk/menu.htm>

Udalosť po udalosti, ako Slovensko vstupovalo do EÚ. Teraz.sk, 09.6.2013 [online]. Dostupné z: <https://www.teraz.sk/import/chronologia-pristup-proces-slovensko-eu/48622-clanok.html>

Zoznam analyzovaných článkov v rámci diskurzívnej analýzy mediálneho priestoru

1999/2000

V skratke. Sme: Ekonomika, 10.12.1999 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9EA99F30031/5294796/1999-12-10/9?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Slovensko bude dobre napredovať vďaka vlastným zásluhám. Sme: Polemika, 10.12.1999 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9EA99F30072/5294796/1999-12-10/1?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Strata Slovenska na krajiny V 4 nie je neprekonateľná. Sme: Spravodajstvo, 14.12.1999 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9EA99F50022/5294796/1999-12-14/5?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F1%2Ffirst>

V skratke. Sme: Zahraničné, 16.12.1999 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9EA99F700A4/5294796/1999-12-16/16?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F2>

Premiérová bilancia. Národná obroda, 03.01.2000, str.2 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2000A001A014/5294796/2000-01-03/15?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F2>

Chronológia. Sme: Slovensko 1999, 04.01.2000, str.11 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9EA00021139/5294796/2000-01-04/20?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F2>

Rezort životného prostredia chce získať ďalšie financie. Národná obroda 04.01.2000, str.2 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2000A002A006/5294796/2000-01-04/13?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F2>

Obliehanie pevnosti zvanej EÚ pokračuje. Sme: Stanoviská, diskusia, polemika, 05.01.2000, str.4 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9EA000304AB/5294796/2000-01-05/7?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F1%2Ffirst>

ODS a ČSSD objavili "národný záujem". Sme: Zahraničné udalosti, 10.01.2000, str.6 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9EA000606B6/5294796/2000-01-10/19?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F2>

L. Miklós: Snažíme sa o inštitucionálne posilnenie rezortu životného prostredia. Národná obroda 10.01.2000, str.15 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2000A006A066/5294796/2000-01-10/17?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F2>

Chceme oživiť kontakty. Pravda: Slovensko, 14.01.2000, str.2 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2000I010A014/5294796/2000-01-14/18?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F2>

Diferenciácia kandidátov druhej skupiny až počas prístupového procesu k EÚ. Sme: Zahranické udalosti, 18.01.2000, str.7 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9EA001307AQ/5294796/2000-01-18/6?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Päť kapitol EÚ. Hospodársky denník: Zahranície, 19.01.2000, str.1 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2000F012A013/5294796/2000-01-19/14?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F2>

Finex tohto roku nebude, až v septembri 2001. Národná obroda, 20.01.2000, str.15 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2000A015A068/5294796/2000-01-20/4?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Návšteva na povzbudenie SR. Hospodársky denník: Zahranície, 20.01.2000, str.14 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2000F013A074/5294796/2000-01-20/2?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F1%2Ffirst>

R. Prodi a G. Verheugen dnes v Bratislave. Národná obroda, 20.01.2000, str.8 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2000A015A044/5294796/2000-01-20/10?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Dôležitá stabilita Slovenska. Pravda: Téma, 21.01.2000, str.5 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2000I016A029/5294796/2000-01-21/12?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F2>

Štart v piatich kapitolách. Pravda, 21.01.2000, str.1 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2000I016A001/5294796/2000-01-21/11?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F2>

Rýchlosť politikom, kvalitu poslancom. Pravda: Téma, 21.01.2000, str.5 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2000I016A031/5294796/2000-01-21/8?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Európska komisia podporuje plány SR. Hospodársky denník: Zahraničie, 21.01.2000, str.1 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2000F014A001/5294796/2000-01-21/3?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5294796%2Fpage%2F1%2Ffirst>

2003:

Prečo Áno Európskej únii (83). Hospodársky denník, 02.05.2003, str.1 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003F083A005/5293787/2003-05-02/40?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F4>

Referendové súvislosti. Sme: Stanoviská, diskusia, polemika, 02.05.2003, str.8 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9EA03A00804/5293787/2003-05-02/37?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F4>

Knihy. Sme: Kultúra, 05.05.2003, str.22 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9EA03A22204/5293787/2003-05-05/46?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F5>

Matičiarci za zachovanie identity. Nový deň, 05.05.2003, str.1 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9CA03A20104/5293787/2003-05-05/34?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F4>

Prispieť ku globálnej prosperite. Hospodárske noviny, 05.05.2003, str.1 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003J084A01A/5293787/2003-05-05/57?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F6>

Na 2-dňovú návštevu Slovenska pricestoval európsky komisár pre rozšírenie Günter Verheugen. Rádio Slovensko: Rádiožurnál, 05.05.2003 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200320505D12/5293787/2003-05-05/32?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F4>

Zajtra budú voliť nového predsedu Najvyššieho súdu SR. Košický korzár, 06.05.2003 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003QY104039/5293787/2003-05-06/56?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F6>

Verheugen: Rozhodnite sami. Hospodárske noviny: Spoločnosť a politika, 06.05.2003, str.2 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003J085A02B/5293787/2003-05-06/33?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F4>

Nedá sa len zastrešovať. Hospodársky denník: Domáce, 06.05.2003, str.3 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs->

[CZ/archive/877/article/2003F085A035/5293787/2003-05-06/16?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F2](http://www.newtonone-newtonmedia.eu/ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003F085A035/5293787/2003-05-06/16?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F2)

Verheugen nám pripomenul korupciu. Národná obroda: Z domova, 06.05.2003, str. 2 [online].

Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003A103A02C/5293787/2003-05-06/20?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F2>

Popoludní otvoria v nitrianskom Agroinštitúte. Rádio Slovensko: Minižurnál, 06.05.2003

[online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200320506D08/5293787/2003-05-06/22?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F3>

Wiersma: "Dúfam, že ľudia prídu a nenechajú voľbu na susedov". Prešovský denník Korzár,

06.05.2003 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003QZ104064/5293787/2003-05-06/27?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F3>

Verheugen: Urobte vlastné rozhodnutie. Nový deň: Domov, 06.05.2003, str.2 [online].

Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9CA03A30202/5293787/2003-05-06/30?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F3>

Vôľa na zjednotenie národnárov neexistuje. Nový deň: Názory, 06.05.2003, str.5 [online].

Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9CA03A30503/5293787/2003-05-06/49?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F5>

Komisár Európskej únie pre rozšírenie. Rádio Slovensko: Rádiožurnál, 06.05.2003 [online].

Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200320506D11/5293787/2003-05-06/3?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Silné euro Nemecku neprekáža. Hospodárske noviny: Burzové noviny, 07.05.2003, str.11

[online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003J086A11C/5293787/2003-05-07/35?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F4>

Pripraviť sa na poľnohospodársku politiku. Roľnícke noviny: Pôdohospodárstvo, 07.05.2003,

str.9 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003%20A7085A09A/5293787/2003-05-07/23?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F3>

Kde nájdete ďalšie informácie na internete?. Sme: Slovensko na ceste do zjednotenej Európy,

07.05.2003, str.15 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9ES03A41501/5293787/2003-05-07/6?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Samé dobré správy. Domino Fórum: Ekonomika, 08.05.2003, str.6 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003RK19A06C/5293787/2003-05-08/48?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F5>

KOMENTÁR - Deväťdesiat šesť. Košický Korzár, 09.05.2003 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003QY106056/5293787/2003-05-09/51?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F6>

MODERÁTOR: Braňo Závodský. TA3: Téma dňa 21:30, 09.05.2003 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200320509J17/5293787/2003-05-09/14?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F2>

Podmienky úspechu. Hospodársky denník, 09.05.2003, str.1 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003F087A006/5293787/2003-05-09/55?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F6>

Slovensko sa výrazne priblížilo vstupu. Hviezda FM: Rádiožurnál 18:00, 09.05.2003 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200320509O08/5293787/2003-05-09/4?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Rupnik: Spoločná bezpečnostná politika únie je virtuálna realita. Sme: Spravodajstvo, 10.05.2003, str.2 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9EA03A60205/5293787/2003-05-10/39?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F4>

Nitriansky pozdrav z Dňa Európy. Nový deň: Domov, 10.05.2003, str.4 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9CA03A60402/5293787/2003-05-10/19?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F2>

K veciam verejným. Nový deň: Publicistika, 12.05.2003, str.9 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9CA03A70901/5293787/2003-05-12/38?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F4>

Novela zákona je zrada, tvrdí maďarská opozícia. Hospodárske noviny: Zahraničie, 12.05.2003, str.7 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003J088A07A/5293787/2003-05-12/21?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F3>

Slovensko v prístupovom procese nevyčerpalo. Rádio Východ: Rádiožurnál 18:00, 12.05.2003 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200320512I03/5293787/2003-05-12/12?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F2>

Ako v hokeji, tak v referende. Sme: Stanoviská, diskusia, polemika, 12.05.2003, str.8 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9EA03A70801/5293787/2003-05-12/15?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F2>

Konečné rozhodnutie ostáva na občanoch. Nový deň: Domov, 12.05.2003, str.2 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9CA03A70201/5293787/2003-05-12/9?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F1%2Ffirst>

V referende 16. - 17. mája rozhodneme o tom, či chceme byť o rok súčasťou Európskej únie. Košický večer, 13.05.2003, str.1 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003RJ10901C/5293787/2003-05-13/44?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F5>

Rýchly vstup do EMÚ môže. TA3: Správy 18:30, 14.05.2003 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200320514J06/5293787/2003-05-14/36?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F4>

Anketa HN. Hospodárske noviny: Euro, 14.05.2003, str.15 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003J090A15B/5293787/2003-05-14/43?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F5>

Mestská rada vyzvala občanov k účasti na referende. Prešovský denník Korzár, 14.05.2003 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003QZ110035/5293787/2003-05-14/24?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F3>

Zabalzamovaní humanisti. Nový deň: Náš Host', 15.05.2003, str.10 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9CA03AA1001/5293787/2003-05-15/58?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F6>

G. Mesežnikov: Trend k integrácii a homogenizácii únie je evidentný. Trend: Výhody a riziká vstupu do EÚ, 15.05.2003, str.28 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003TN20A28B/5293787/2003-05-15/31?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F4>

Agrárne súvislosti predintegračného vrenia. Roľnícke noviny: Pôdohospodárstvo, 15.05.2003, str.15 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003%20A7090A15A/5293787/2003-05-15/53?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F6>

Politológ G. Mesežnikov očakáva zhruba 55-60-percentnú účasť na referende o vstupe do EÚ. Košický Korzár, 15.05.2003 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia->

[eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003QY111007/5293787/2003-05-15/54?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F6](https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003QY111007/5293787/2003-05-15/54?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F6)

Kam smerujeme a komu sa naozaj podobáme. Nový deň: Fakty, 15.05.2003, str.8 [online].

Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9CA03AA0803/5293787/2003-05-15/11?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F2>

Základom politik musí byť spoločná hodnotová zhoda. Hospodárske noviny: Euro, 16.05.2003 [online].

Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003J092A00G/5293787/2003-05-16/47?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F5>

Nevyužívame priestor, ktorý únia ponuka. Pravda: Pravda o EÚ, 17.05.2003, str.11 [online].

Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003I112A11D/5293787/2003-05-17/10?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Dnes na vlnách Rádia Twist. Rádio Twist: Žurnál Rádia Twist 18:00, 18.05.2003 [online].

Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200320518E01/5293787/2003-05-18/45?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F5>

Radosť nad výsledkom slovenského referenda. Rádio Slovensko: Rádiožurnál 18:00,

18.05.2003 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200320518D04/5293787/2003-05-18/25?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F3>

Predseda Smeru Róbert Fico je. Hviezda FM: Rádiožurnál 18:00, 19.05.2003 [online].

Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200320519O05/5293787/2003-05-19/13?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F2>

KOMENTÁR - Referendum bolo, zabudnime. Košický korzár, 19.05.2003 [online]. Dostupné

z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003QY114030/5293787/2003-05-19/52?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F6>

O osude SR v EU. TA3: Správy 18:30, 19.05.2003 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200320519J02/5293787/2003-05-19/29?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F3>

<https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200320519D12/5293787/2003-05-19/1?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Šéf Smeru Robert Fico očakáva. Rádio Slovensko: Rádiožurnál 18:00, 19.05.2003 [online].

Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200320519D12/5293787/2003-05-19/1?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Treba vyvodit' zodpovednosť za slabú kampaň? Pravda: Slovensko, 20.05.2003, str.2 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003I114A02E/5293787/2003-05-20/42?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F5>

Nestojíme o zlučenie. Nový Život Turca, 20.05.2003, str.13 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003QK115049/5293787/2003-05-20/41?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F5>

Kapitol bude menej. Hospodársky denník: Domáce, 20.05.2003, str.2 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003F094A019/5293787/2003-05-20/26?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F3>

Prelamovanie obruči. Nový deň: Náš Host', 22.05.2003, str.10 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9CA03AG1001/5293787/2003-05-22/59?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F6>

Salzburg. Slovensko nechce podľa prezidenta. Hviezda FM: Rádiožurnál 18:00, 23.05.2003 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200320523O10/5293787/2003-05-23/18?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F2>

Stručne. Profit: Art Servis, 23.05.2003, str.70 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003PS20A70A/5293787/2003-05-23/28?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F3>

Len pred niekoľkými hodinami sa skončil summit stredoeurópskych prezidentov. STV1: Noviny 19:30, 23.05.2003 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200320523F10/5293787/2003-05-23/2?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Príťažlivosť značky Slovakia. Profit: Zahraničná politika, 23.05.2003, str.50 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2003PS20A50A/5293787/2003-05-23/50?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5293787%2Fpage%2F5>

2004

Ministri sa kritike bránia, odpočet je údajne neaktuálny. Nový deň: Domov, 17.04.2004, str.3 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9CA04890301/5292808/2004-04-17/38?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F4>

Štátne vyznamenanie Rad bieleho dvojkríža. Rádio Slovensko: Rádiožurnál 18:00, 20.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs->

[CZ/archive/877/article/200420420D15/5292808/2004-04-20/16?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F2](https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420420D15/5292808/2004-04-20/16?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F2)

MF zmení výšku garančného fondu poisťovní. Hospodárske noviny: Burzové noviny, 20.04.2004, str.13 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004J075A13F/5292808/2004-04-20/24?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F3>

Vnútro buduje infraštruktúru pre nové vodičské preukazy. Zoznam.sk, 20.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004FH111001/5292808/2004-04-20/69?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F7>

Poisťovne dostanú nové pravidlá solventnosti. Národná obroda: Koruna, 20.04.2004, str.9 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004A091A09F/5292808/2004-04-20/28?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F3>

O kopčeku-hrobčeku. Večerník všetkých Bratislavčanov: Bratislava, 21.04.2004, str.2. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/20041076A02D/5292808/2004-04-21/48?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F5>

Ako sme pripravení, nám najlepšie ukáže 1. máj a obdobie po ňom. Euromagazín, 21.04.2004, str.12. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004EM02A12A/5292808/2004-04-21/42?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F5>

Európska komisia odporučila včera členským. Rádio Slovensko: Minižurnál 10:00, 21.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420421D07/5292808/2004-04-21/18?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F2>

Po vstupe do únie nebudeme mať zmluvu s Ruskom. Sme: Ekonomika, 22.04.2004, str.5 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9EA04930501/5292808/2004-04-22/59?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F6>

Už 1. mája sa staneme právoplatným členom Európskej únie. Rádio Slovensko: Rádiožurnál 18:00, 22.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420422D15/5292808/2004-04-22/17?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F2>

Európska komisia tvrdí, že Slovensko. Rádio OKEY: Hlavné správy Rádia Okey 18:45, 22.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420422C03/5292808/2004-04-22/12?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F2>

V rámci prístupového procesu do. Rádio Východ: Rádiožurnál 18:00, 22.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420422105/5292808/2004-04-22/7?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Predseda Zahraničného výboru Národnej rady. Rádio Slovensko: Minižurnál 10:00, 22.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420422D04/5292808/2004-04-22/31?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F4>

EÚ sa stane jazykovým Babylonom - je na to pripravená?. Sme: Názory, polemika, 23.04.2004, str.14 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9EA04941403/5292808/2004-04-23/39?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F4>

Vláda musí prijať ešte desať eurozákonov. Nový deň: Domov, 23.04.2004, str.3 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9CA04940305/5292808/2004-04-23/35?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F4>

Vstúpime bez eurozákonov. Večerník všetkých Bratislavčanov: Politika, 23.04.2004, str.8 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/20041078A08A/5292808/2004-04-23/21?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F3>

Podľa ratingovej agentúry S&P by si noví členovia EÚ mali vziať príklad z Írska. Profini.sk, 26.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004FJ117005/5292808/2004-04-26/44?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F5>

Píše sa história. Hospodárske noviny: Slovensko v EÚ, 27.04.2004, str.4 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004J080P04A/5292808/2004-04-27/47?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F5>

Dunaj v ohrození. Markíza.sk, 27.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004FD118002/5292808/2004-04-27/6?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F1%2Ffirst>

MODERÁTORKA: Mariana Tökölyová. TA3: Hlavné správy 18:45, 27.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420427J02/5357246/2004-04-27/13?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5357246%2Fpage%2F2>

Nenechať sa zlákať príliš optimistickým videním. Hospodárske noviny: Peniaze a investície, 27.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004J080A00E/5292808/2004-04-27/70?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F7>

Rozšírenie môže únii priniesť novú dynamiku. Hospodárske noviny: Slovensko v EÚ, 27.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004J080P06A/5292808/2004-04-27/43?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F5>

Prostriedky na zníženie rozdielov v zaostalých regiónoch. Hospodárske noviny: Európa, 28.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004J081A00I/5292808/2004-04-28/60?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F6>

MODERÁTOR: Lubomír Straka. TA3: Financie a ekonomika 20:45, 28.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420428J02/5357253/2004-04-28/2?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5357253%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Pripravovaná ústava EÚ. Slovo: O spoločnosti, 28.04.2004, str.3 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004NS18A03B/5292808/2004-04-28/49?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F5>

Slovenská vláda dnes prijala vyhlásenie. Rádio Východ: Rádiožurnál 18:00, 28.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420428I03/5292808/2004-04-28/10?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Zmrazia valorizáciu miezd ústavných činiteľov?. Markíza.sk, 28.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004FD119033/5292808/2004-04-28/32?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F4>

MODERÁTORKA: Andrea Belányiová. TA3: Hlavné správy 18:45, 28.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420428J08/5292808/2004-04-28/5?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Polnohospodárstvo životnú úroveň nezvýši. Pravda: Ekonomika, 29.04.2004. str.14 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004I099A14A/5292808/2004-04-29/50?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F5>

Vláda: Vstup SR do únie je novou príležitosťou. Národná Obroda: Z Domova, 29.04.2004, str.2 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004A099A02E/5292808/2004-04-29/15?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F2>

Chorvátsko smeruje do EÚ. Trend: Hospodárstvo, 29.04.2004, str.18 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004TN17A18A/5292808/2004-04-29/66?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F7>

Investor sa môže hrať aj s vlastným portfóliom. Trend: Financie, 29.04.2004, str.76 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004TN17A76A/5292808/2004-04-29/73?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F8>

Ivo Kunsch, komentátor: "O vstup sme sa usilovali 11 rokov". STV1: Hlavné správy a komentáre 18:45, 29.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420429F16/5292808/2004-04-29/55?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F6>

Vláda prijala vyhlásenie k vstupu do únie. Nový deň: Domov, 29.04.2004, str.2 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9CA04990202/5292808/2004-04-29/27?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F3>

Existuje "aj moc, aj pomoc". Hospodárske noviny, Finefekt, 30.04.2004, str.6 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004J083F06A/5292808/2004-04-30/72?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F8>

"Firma Csáky" predpovedá dokonca zníženie cien. Večerník všetkých Bratislavčanov: Bratislava, 30.04.2004, str.8 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/20041083A08A/5292808/2004-04-30/36?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F4>

MODERÁTOR: Branislav Závodský. TA3: Téma dňa 21:30, 30.04.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420430J04/5292808/2004-04-30/63?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F7>

Kolenačky sa nikde nevstupuje ľahko. Roľnícke noviny, 30.04.2004, str.1 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004%C2%A7018A01F/5292808/2004-04-30/64?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F7>

Roľníci sa cítia byť ponížení, ale nie zlomení. Roľnícke noviny: Publicistika, 30.04.2004, str.5 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004%C2%A7018A05A/5292808/2004-04-30/40?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F4>

Zajtra sa otvoria dvere... Hospodárske noviny: Finefekt, 30.04.2004, str.1 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004J083F01A/5292808/2004-04-30/29?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F3>

Slovenské sebavedomie na prahu Európskej únie. Nový deň: Názory, 30.04.2004, str.5 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs->

[CZ/archive/877/article/B9CA04A00504/5292808/2004-04-30/22?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F3](https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9CA04A00504/5292808/2004-04-30/22?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F3)

Slovenská cesta do únie: od Mečiara po vstup. Sme: Sme v EÚ, 30.04.2004, str.11 [online].

Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9EP04A01108/5292808/2004-04-30/19?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F2>

Po piatej vlne rozširovania bude mať Európska únia rekordných dvadsaťpäť členských štátov.

Sme: Sme v EÚ, 30.04.2004, str.13 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9EP04A01301/5292808/2004-04-30/3?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Európska únia nie je len o peniazoch. Pravda: Európska únia, 30.04.2004, str.13 [online].

Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004I100A13A/5292808/2004-04-30/54?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F6>

Pod'akovanie vládam, poslancom a občanom. Nový deň: Domov, 30.04.2004, str.2 [online].

Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9CA04A00203/5292808/2004-04-30/13?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F2>

Slávnostné zasadnutie Národného konventu do Európskej únie. Rádio Slovensko: Rádiožurnál

18:00, 01.05.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420501D01/5292808/2004-05-01/25?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F3>

MODERÁTORKA: Luba Oravová. STV1: O päť minút dvanásť 11:55, 02.05.2004 [online].

Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420502F15/5292808/2004-05-02/71?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F8>

MODERÁTORKA: Anna Vargová. TV JOJ: Sedmička 11:30, 02.05.2004 [online]. Dostupné

z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420502K16/5292808/2004-05-02/62?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F7>

Slovensko oboma nohami v Európe! Markíza, 01.05.2004 [online]. Dostupné z:

<https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004FD122016/5292808/2004-05-01/4?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Historici o vstupe do únie. Týždenník pre Záhorie: Spravodajstvo, 03.05.2004 [online].

Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004QH18A04A/5292808/2004-05-03/51?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F6>

Slováci vítali členstvo v EÚ aj s pochybnosťami. Národná obroda: Členstvo v EÚ, 03.05.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004A101A03A/5292808/2004-05-03/20?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F2>

Európska tlač komentuje rozšírenie EÚ. Markíza.sk, 03.05.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004FD124017/5292808/2004-05-03/56?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F6>

Činnosť subjektov kapitálového trhu v systéme európskeho pasu. Hospodárske noviny: Biznis, 03.05.2004, str.26 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004J084A26A/5292808/2004-05-03/57?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F6>

Cestná doprava po vstupe SR do Európskej únie. Dopravné noviny Transport: Cestná doprava, 03.05.2004, str.19 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004TS07A19C/5292808/2004-05-03/23?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F3>

Do európskej rodiny s nádejou aj obavami. Nový deň, 03.05.2004, str.1 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9CA04A10101/5292808/2004-05-03/26?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F3>

Týždeň doma a vo svete. Markíza.sk, 03.05.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004FD124033/5292808/2004-05-03/14?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F2>

Slovensko medzi elitou. Profit: Editoriál, 03.05.2004, str.7 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004PS17A07A/5292808/2004-05-03/2?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Profily nových členských štátov Európskej únie. Nový deň: Noví členovia EÚ, 03.05.2004, str.8 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/B9CA04A10801/5292808/2004-05-03/9?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Vstup do EÚ najviac postihne fajčiarov. Večerník všetkých Bratislavčanov: Politika, 03.05.2004, str.10 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/20041084A10B/5292808/2004-05-03/8?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F1%2Ffirst>

Slovensko je v Európskej únii! Smer magazín, 04.05.2004, str.1 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs->

[CZ/archive/877/article/2004QM18A01B/5292808/2004-05-04/1?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F1%2Ffirst](https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004QM18A01B/5292808/2004-05-04/1?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F1%2Ffirst)

LUDOVÁ BANKA - Váš PARTNER v otázkach európskej integrácie. Zoznam.sk, 04.05.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004FH125001/5292808/2004-05-04/37?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F4>

Európsky parlament by mal v týchto minútach hlasovať o novej podobe Európskej komisie. Rádio Slovensko: Rádiožurnál 18:00, 05.05.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420505D40/5292808/2004-05-05/61?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F7>

MODERÁTOR: Lubomír Straka. TA3: Financie a ekonomika 20:45, 05.05.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/200420505J03/5292808/2004-05-05/46?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F5>

Podporujeme integrovanejšiu úniu. Slovo: O spoločnosti, 05.05.2004, str.3 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004NS19A03A/5292808/2004-05-05/33?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F4>

Parlez-vous français? No, I don't! Hospodárske noviny: Európa, 05.05.2004 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004J086A00Q/5292808/2004-05-05/68?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F7>

Quo vadis Európska únia? Slovo: O Spoločnosti, 05.05.2004, str.3 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004NS19A03C/5292808/2004-05-05/11?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F2>

Slovensko potrebuje úniu, únia potrebuje Slovensko. Hospodárske noviny: Názory & Analýzy, 06.05.2004, str.6 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004J087A06B/5292808/2004-05-06/41?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F5>

Pôdohospodársky výbor podporí plné priame platby. Roľnícke noviny: Stalo sa cez týždeň, 07.05.2004, str.6 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004%20A7019A06H/5292808/2004-05-07/67?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F7>

V únii sa presadia len vzdelaní agromanažéri. Roľnícke noviny, 07.05.2004, str.1 [online]. Dostupné z: <https://newtonone-newtonmedia-eu.ezproxy.is.cuni.cz/cs-CZ/archive/877/article/2004%20A7019A01E/5292808/2004-05-07/34?tab=Text&backUrl=%2Fcs-CZ%2Farchive%2F877%2Fsearch%2F5292808%2Fpage%2F4>